

Mordvin határozók.*)

I. Ragtalan határozók.

1. Helyhatározók.

a) Határozószók.

Elül, hátul, fönn, lenn: *udalo šango, ikele uro, alo ašo sukna, laŋkso seŋ sukna* 'hinten eine heugabel, vorn ein pfriem, unten ein weisses zeug, oben eine blaues zeug' Aik. XII. 63 | *vére'piže oš, kunckasonzo čudat, mudronat* 'oben eine grüne stadt, in ihrer mitte wunder, seltsame dinge' Aik. XII. 64 | *šijavŋ luŋka ikelet* 'eine silberne rinne ist vor dir' Aik. IX. 170.

*) Feldolgozott szövegek: Proben der mordwinischen Volkslitteratur. Gesammelt von H. PAASONEN. Erzjanischer Theil: Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja IX., XII. Helsingissä. 1891, 1894. — Mordwinische Chrestomathie mit Glossar und grammatikalischem Abriss von H. PAASONEN. Helsingfors 1909. — Versuch einer Mokscha-mordwinischen Grammatik nebst Texten und Wörterverzeichnis von AUGUST AHLQUIST. St. Petersburg. 1861. — BUDENZ JÓZSEF, Mordvin közlések (REGULY gyűjtése): NyK. V. — Moksza- és erza-mordvin nyelvtan (IV. Moksza-mordvin mondatok REGULY jegyzeteiből): NyK. XIII. — Moksza-mordvin Máté-evangélioma. TYUMENYEV fordításából, bevezetéssel és szójegyzékkel BUDENZ JÓZSEF. NyK. XVI. (A magyar fordítást a KÁROLI-féle bibliafordítás revideált kiadásából vettem.) — Erza-mordvin nyelvmutatvány: A bibliai történetből (1883) KÚNOS IGNÁCZ: NyK. XIX.

A finn példákat legnagyobb részben SETÄLÄ Suomen kielen lauseoppi-jából (Helsinki 1902), a cseremiszi példákat BEKE ÖDÖN Cseremiszi Nyelvtan-ából, a magyar mondatokat pedig SIMONYI Magyar Határozók cz. munkájából vettem.

b) Névutók.

I k e l e 'előtt' *Driga'n avar'di Penza goroco, prijom i k e l e* *skami'ja lan'ko* 'Driga weint in der stadt Penza, vor der rekrutenempfangsstelle, auf einer bank' Aik. IX. 102 | *kud i k e l e c e k i n e* 'in der vorstube ist eine haspel' Aik. IX. 232. | *M. kadk tosa kasnetsen altart ingalä* 'hagyd ott ajándékokat az oltár előtt' XVI. 336 | *kavto rod'nän i k e l e, korminečkem, octupat. Peřestolot i k e l e, ugołco pazot i k e l e* 'vor den zwei verwandtschaften wirst du mich entlassen, ernährer. Vor deinem (haus)-altare, vor deinem eckengotte' Aik. IX. 178.

Ftala (M.) 'túl, hátul, után' (E. *udalo*): *M. esta tuš Galilejasta i saš Judejan mastirs Jordant ftala* 'elméne Galileából és méne Judeának határaiba a Jordánon túl' XVI. 358 | *M. narodš že, kona molš sonň ingalä i sonň ftala, piškadšnaš kortaž* 'az előtte és utána menő sokaság kiált vala mondva' XVI. 361.

Värü 'felett': *M. mižars saš i lokaš sišä vastať värü* 'míglen jutna és megállana ama hely felett' XVI. 332.

Alo 'alatt': *mon šisem mastort piłg(e) a lon čalgiň* 'sieben länder habe ich unter meinen füssen getreten' Aik. IX. 100 | *čev salguma alo ozado ašči tejtěr* 'unter einem spleissenhalter sitzt ein mädchen' Aik. XII. 6 | *valmaňt alo tejtěrka* 'unter dem fenster ein mägdelein' Aik. IX. 226.

Pälä '-nál, -nél': *M. aläzen pälä* 'atyámnál' XIII. 114.

Ezen helyhatározók rokonnnyelvi megfelelői mind locativus-

Beosztás tekintetében BEKE Ödönnek a vogul határozókról (NyK. XXXV.) és KARA FERENCZnek az északi osztják határozókról szóló értekezését (NyK. XLI.) követtem, valamint STEUER JÁNOSnak Mordvin határozók cz. rövid tanulmányát is felhasználtam. (NyK. XXII. Ebből példamondatokat is vettem.)

Rövidítések: Aik.: Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja. — AHL.: AHLQUIST fentebb említett munkája. — A hol pusztán szám van, a római szám a Nyelvtudományi Közlemények megfelelő kötetét, az arab a lapszámot jelöli.

M = moksa; az erzä alakok jelöletlenek.

A szövegeközlők hangjelölésétől csak annyiban tértem el, hogy AHLQUIST *i y n t t d š ž* betűje helyébe *i j ŋ t č ž š ž* betűt tettem; a NyK. V. k.-beli *i*-t szintén *i*-vel s a SUS. Aik. IX. k.-beli *š ž*-t szintén *š ž*-vel helyettesítettem.

ragosak: finn *alla, yllä, ulkona, kaukana* stb.; cseremisiz: *jemalnâ 'alatt'* (WICHM. 214) stb.

2. Időhatározók.

a) Határozószók.

Először, azután: *ikele mastor avul pořadkaso ulnes 'a föld először nem rendben (rendetlenségben) vala'* XIX. 74 | *vaj mejle Marisa merékšnés 'darauf sagte Marisja'* Aik. IX. 70 | *nej kambrastinže, panctinže nej šivojt, burajt koženžé, mejle tujekšnés pakšava 'nun, er sattelte, zäumte seine weissen, schwarzbraunen rosse, dann begab er sich das ackerfeld entlang'* Aik. IX. 72.

b) Névtók.

Ingelä 'előtt': M. moñdeden ingelä v. moñ samdin ingelä sas 'előttem v. (még) jöttöm előtt jött el' XIII. 120—121 | *M. šad ingelä kožäl, täni skudni 'az előtt gazdag volt, most szegény'* XIII. 115 | *M. saš sej pingeda ingalä tarvadams minn? 'azért jöttél ide, hogy idő előtt meggyötörj minket?'* XVI. 341.

M'ejle (melä) 'után': vejksę čide nejle piželgadi 'nach neuen tagen wird es grün' Aik. XII. 53 | *M. kida ton kolma kizida melä tsoratsen sodasak 'wenn du nach drei Jahren deinen sohn wiedererkennst'* AHL. 97 | *meže kulomodo nejle jakštergadi? 'was ist es, das nach dem tode roth wird?'* Aik. XII. 42 | *M. sän sodamdo melä semben noldazen 'miután ezt megtudta, mind eleresztette őket'* XIII. 120.

II. A -na, -nü (-ña, -ñe) ragos határozók.

1. Időhatározók.

a) Határozószók.

čokšne madiñ poženka 'estve lefeküdtem későn' V. 102 | Cseremisiz: nyK. *kāðð-γeššan alaškā kenāt 'mikor mentél a városba'* RAM. 61 | Magyar: *midőn, korán, mikoron.*

E) Főnevek.

Nap, éj: *teciñ cîñe, avakaj, lamo straštinŭ mon hejin* 'an diesem tag, mütterchen, habe ich viel schrecken gesehen' Aik. IX. 174 | *Uj tele cîñe, burâne lamo jakšamoñ pultamo. Uj kizè cîñe, lelakaj, lamo pizeme pizi tet.* 'O, um an wintertagen im schneegestöber viel schneidende kälte ertragen. O, an sommertagen, brüderchen, wird dir viel regen herabströmen' Aik. IX. 218 | *M. oma šinā kučisi tsorat krandišiš es mastirints šarimā* 'am andern tage schikt der rabe den knaben sein land zu durchwandern' AHL. 99 | *M. mon ul'k(a)-kiğs' f'evra'lt nilatsz šinā'nza* 'én a minap, február negyedik napján' PAAS. Mordw. Chrest. 47 | *ve vene Faraon kavto ont nejs* 'egy éjjel Fáraó két álmot látott' XXII. 466 | Finn: *eräänä päivänä kävin setääni tervehtimässä* 'egy napon meglátogattam nagybátyámat' | *tänä päivänä (tänäpänä) olen huonovointinen* 'ma rosszúl érzem magam' | *huomenna tulen luoksesi* 'holnap elmegyek hozzád' | Cseremisiz: kUr. *pütē-γ ètšēn kūdōrtā* 'böjtnapon dörög' WICHM. 208 | kP. *ruš arna kečan lum luməs* 'vasárnap havazik' GEN. 48 | Magyar: *Irtam hétfő éjen.* LevT. II. 215 | *Nagypénteken mossa holló a fiát.*

Évszakok: *kizna tšubašo, tel'na štap'o* 'nyáron subában, télen mezítelen' PAAS. Mordw. Chrest. 1 | *kizna mori, a tel'na kelezg kundati* 'es singt im sommer, aber im winter wird es stumm' Aik. XII. 36 | *vaših šokšna skotinatše, kodak lisit, da vése sěvsiz* 'im frühesten herbst wird es von dem vieh, sobald es ausgeht, ganz und gar aufgefressen' Aik. IX. 22 | *tundoñ tšine jaksterne, tele tšine ožine* 'tavasszal vörös, télen sárga, PAAS. Mordw. Chrest. 2 | Finn: *menneenä kesänä* 'a mult nyáron' | *syksympänä* 'előrehaladt ősszel, őszön' | Magyar: *A rét tavaszon kizöldül.* VITK. munk. 199 | *Jó hírt hallottam felöle: az őszön meglátom.* Népk. I. 278, III. 382

Idő: *M. aňtsak af fkā vremenā teist panžust kalma-kenkšnā* 'jedoch nicht zu derselben zeit wurden ihnen die grabes-thüren geöffnet.' AHL. 122 | *M. son sirā, taga sārādel (sārādil) sā pingenä* 'ő öreg, meg beteg is volt azon időben XIII. 130 | *M. jakšamnāvik molihť* 'hideg időben is mennek' XIII. 114 | Finn: *nuoruutensa aikana ihminen on toisenlainen kuin van-*

huutensa 'ifjú korában az ember más, mint öreg korában' | Cseremisiz: nyK. *perβi toštān ātāštā tetāštālān «səmələ» manas̄ tāmndat ālān* 'régén a szülők gyermekeiket megtanították a *səmələ-t* mondani' RAM. 207

Óra: *možot te škaŋe, avakaj, marit piliŋet, možot te škaŋe, avakaj, kuncoli toŋ nej sēdejet* 'vielleicht, mütterchen, hören deine öhrchen jetzt, vielleicht, mütterchen, lauscht nun dein herz' Aik. IX. 202 | Cseremisiz: nyK. *tida kele'sen mə-lanem irok šištārās šəm tšāšən* 'azt mondta nekem, hogy keltsem fel reggel hét órakor' RAM. 133 | Magyar: *Az ked levelét vémm ma tíz órán délelőtt.* LevT. I. 385.

III. A *-da, -do, -d'e, -ta, -to, -te* ragos határozók.

1. Helyhatározók.

a) Határozószók.

Alulról, fölülről, messziről, hátulról: *aldo liši jakstere* 'von unten her kommt ein rothes hervor' Aik. XII. 52 | M. *mez anatama, makst: vārdā pisem, alda lihtīma* 'was wir begehren, das gieb: von oben regen, von unten quellen' AHL. 145 | *jortija vērd'e* 'ich warf ihn von oben (hinab)' Aik. IX. 234 | M. *vārdā praš atanā* 'von oben fiel ein Greis' AHL. 141 | *narmunēs vasoldo kvatās* 'a madár messziről megpillantotta' V. 91 | *vasoldo si kel bazar* 'von der ferne kommt ein zungenbazar' Aik. XII. 66 | *vasuldu ŋesa cécastu* 'von der ferne sehe ich es um jede stunde' Aik. XII. 66 | M. *i vov ava, kona sārādš ver-šudimasa kemkaftuva kizat, šaštaž ftalda, tokaš tīrvati veltamaš sonŋ* 'és íme egy asszony, a ki tizenkét év óta vérfolyásban szenved vala, hozzájárulván hátulról, illetve az ő ruhájának szegélyét' XVI. 342.

Névmási tövekből: M. *tuš tolda* 'elméne onnét' XVI. 347 | M. *tušandaš tolda* 'eljövén onnan' XVI. 335 | M. *kovoldiŋ ton?* 'honnét való vagy te?' V. 145.

[Ezen *tolda, kovoldiŋ* s (a fentebb említett) *vasoldo* (vö. *vasov, vasu* 'messzire', de *vasolov* is) alakok már mutatják, hogy miként keletkezett az egyszerű ragból a finn-cseremisiz összetett rag.]

b) *Delativus és ablativus.*

Páros kifejezések *-do* stb. és illativus raggal (*-s*); *kudodo*
kudos jaksterē atakš křindavtni 'vom haus zu haus hüpfte ein
 rother hahn' Aik. XII. 38 | *kette kec jaki* 'es geht von hand
 zu hand' Aik. XII. 35 | *piledē piles toškseme* 'um von ohr zu
 ohr zischelnd zu plaudern' Aik. IX. 152 | Cseremisiz: kCar.
šoptaržə lopleč-lopeš sočes 'a ribiszke mocsárról mocsárra nő'
 Pork. 46 |

M. *a sã šavf tšorat nalints-ezda kudnäsa tušt verht*
 'aber aus dem pfeil des getödteten knaben kamen blut' AHL. 102 |
 M. *sašt Jerusalims sodaj-lomatnä ši-stama širet-ezda* 'jövének
 Jeruzsálembe bölcsek napkelet felől (oldalról)' XVI. 332 | M. *i*
jorsis atat-ezda vorgidims 'und wollte dem alten entfliehen'
 AHL. 109 | M. *kidä širesa eräj* 'az úttól félre lakik'. XIII. 114
 (vö. cser. k. E. *körnuleč örtöštö ilä* 'az úttól félre lakik'
 Reg. CsM. 192).

Névu tók.

Pel'de 'felől' (némelykor határozószónak is vehetjük):
Sarato v pel'de da pokš pakšasto koda k ležiže, ista k čaviže
 'von der seite des Saratof, vom grossen felde, als er auf ihn
 abfeuerte, da tötete er ihn' Aik. IX. 90 | *tyk pel'de ni lošt vešan*
 'von eurer seite bitte ich ihn gnade' Aik. XII. 45 | *udalo pel'de*
a nejavit, i kele pel'de nejavit 'von der vorderen seite können
 sie gesehen werden, von der hinteren nicht' Aik. XII. 63 | M.
ošt päldä saš 'a város felől jött' XIII. 114 | M. *sarasnä perf-*
-päldä ardiht 'die hühner laufen von allen seiten' AHL. 127 |
 M. *kafta päldä kundamä, kučkasinža navamä* 'zufassen von
 zwei seiten, einzutreiben in dessen mitte' AHL. 144 | M. *varmaš*
tä-päldä, päl-ve päldä, šin-valgoma päldä faj 'a szél erről,
 éjszokról, nyugatról fúj' XIII. 114.

Tombalde 'tulsó oldalról': *ine vėdiñ tombalde saš ine*
baba 'von jener seite des grossen wassers ist eine grosse alte
 gekommen' Aik. XII. 13 | *ine vėdiñ tombalde ine a' a šejeri*
 'a nagyvíz (= tenger) tulsó oldaláról nagy atya kiált' PAAS.
 Mordw. Chrest. 1.

c) *Elativus.*

rajji kud ekelde (tkp. *kud ikelde* vö. *kudikele* 'vorstube' Aik. IX. 232) 'schreit von der vorstube hinein' Aik. XII, 81 | *M. konat lišt laztneň-ezda* 'akik kijövének a koporsóból' XVI. 341 | *M. Jegipett-ezda sergädjä monn čorazn* 'Egyiptomból hívtam ki fiam' XVI. 333.

2. Időhatározók.

a) *Határozószók.*

Mikor, míg, amint, azután, soha: *koda néjiže te ovtoň kedniň, koda rediže te ovtoň čubant* 'als sie das fell des bären erblickte, als sie den pelz des bären bemerkte' Aik. IX. 30 | *M. mezarda puramiž sembä rod širizast* 'de mikor összegyűlnek a családbeliek mind melléjük' V. 148 | *M. son sas kizeftemist, mizar do tuiht* 'eljött őket kérdezni, mikor mennek el' XIII. 128—129 | *M. ilatt tazk senaris, mizar da sergättädez* 'maradj itt addig, míg téged hívnak' XIII. 127 | *koda ureňdat, ista i poreňdat* 'mikor fáradtságos munkát végzel, akkor is rágsálsz' PAAS. Mordw. Chrest. 2 | *M. ša meldä soň tejesenza suvan* 'azután bementem hozzá' XIII. 115.

A *-da, -do* stb. ragos időhatározószókhöz sorozhatjuk a *kida* 'ha' föltételes kötőszót is, mely, mint a magyar *ha* kötőszó is, eredetileg időhatározó: *M. kida bajar ulan, esta saját mon-tezen* 'ha úr leszek, akkor eljössz hozzám' XIII. 116.

b) *Igenevek.*

vec pramodo kalč kundama 'ehe man in's wasser fällt, sollman die weide anfassen' Aik. XII. 74 | *lovit pramda* (v. *lovit prams*) *er šinä toza jakalen* 'mielőtt hó esett (v. míg hó nem esett) mindennap oda jártam' XIII. 121.

c) *Főnevek.*

Évszak, idő, hét: *vašič tunda skofinatne, kodak lišit, da tapasiz* 'im frühesten frühling wird es von dem vieh,

sobald es ausgeht, zertreten Aik. IX. 22 | M. *moń uli kudā́s, talānda leńbēs, kəzānda jakšama* 'van nekem egy házam, télen meleg, nyáron hideg' PAAS. Mordw. Chrest. 43 | M. *af āncūk kizīnda, talīndavīk* (v. *talīndanga*) *ulīnden* 'nemcsak nyáron, [hanem] télen is voltam (ott)' XIII. 131 | M. *mon tāčiinge sū škada (sū pingenä) mońan, kona škada (k. pingenä) isak jakań* 'ma is azon időben megyek, melyben tegnap jártam' XIII. 123 | M. *tat šitneń-ezda sas kstīndaj Joannś* 'akkor az időben jött Keresztelő János' XVI. 333 | M. *Davidt-gü ezda Vaviloni vātamās kemnīlijū šacamat* 'és Dávidtól a babiloni fogságig (Babilonba vitelkorig) tizennégy nemzetség' XVI. 331. — Ezen legutóbbi példában az ablativusrag mikortól fogva? kérdésre felelő időhatározó jelölésére szolgál s így mutatja az átmenetet az ablativusi helyhatározótól a mikor? kérdésre felelő időhatározóhoz. Ugyanígy találjuk a cseremiszbén: nyK. *parem'en erbez'a ty tsasch gyts* 'a fiú ettől az órától fogva gyógyúlt' WIED. 178 | kE. *meńar kečegeč ešted* 'hány nap alatt csinálod meg?' Reg. CsM. 215 | Finn ablativus: *tämä esine on rautekaudelta* 'ez a tárgy a vaskorból való'.

3. Eredethatározók.

I. Szorosabb értelemben vett eredethatározóragul az ablativusragot, úgy látszik, a népnyelv nem használja, mert példákat csak a MÁTÉ evangélium-fordításában találunk, (a népnyelv e helyett a *-sta* elativusragot használja, a szorosabb értelemben vett eredethatározó jelölésére.)

M. *konants-ezda šacś Jisuss* 'a kitől született Jézus' XVI. 331 | M. *Judaś šacftazē Farest i Zarat Famart-ezda* 'Juda nemzette Farest és Zárát Tamártól' XVI. 331 | M. *vađ šacśs peksanza uli svātoj duχt-ezda* 'mert a mi született a méhében, a Szentlélektől vagyon' XVI. 332 | M. *mes tonń-ezda dat lisij vātnījś* 'mert tebelőled támad fejedelem' XVI. 332.

II. Tágabb értelemben vett eredethatározók a következő igék mellett fordulnak elő:

Megijed, megfélemlik, borzad, szégyenkezik, fél: *ila tandadu val'gij'dim* 'erschrick nicht vor meiner stimme' Aik. IX. 160 | *šestēngak pelca ledi'ń ala·do, ašo pala·do*

'auch dann fürchte ich die mähenden kerle in weissem hemde' Aik. IX. 88 | M. *vərga-zda pelšūdərət, vərǵeː tat jak'a* 'ha a farkastól félsz, ne menj az erdőbe' PAAS. Mordw. Chrest. 45 | M. *no pelšt lomańda* 'de megfélemlenek az emberektől' XVI. 363 | *uš vízdan vízdan či pazdo* 'ich scheue mich, ich scheue mich vor dem sonnen-gotte' Aik. IX. 164 | *kulomadost-kak a pelilt* 'a meghalástól sem félték' XIX. 75 | *siń kidejak, mez-dejak ešt vizdt* 'ők senkitől, semmitől nem szégyenkeztek' XIX. 75 | Cseremisiz: kCar. *pərsle-č ot lüt ələ* 'nem kellene félned a macskától' Pork. 1 | Finn: *pieni tyttö pelkää koiraa* 'a kis leány fél a kutyától'.

Félt, őriz, óv: *māzde māzde pālsinze te činemēs lāvskenze?* — *pokš oroldo pālsinze, lāvksiń salī kavaldovansinze* 'mitől mitől félti a činem a fiait? — nagy sastól félti, madár fiait orzó héjától óvja' V. 111 | *paz vanozo kel'neđe, čarazmando* 'gott hüte (es) vor kälte, vor hagel' Aik. XII. 19 | M. *vanimast vorda, tolda, kaldun lomańdä!* 'schütze uns vor dieben, feuer und zaubern!' AHL. 145 | *šakoj b'ereń te vėđe vanomiz, šakoj dušmando nejemiz!* 'hüte uns vor jedem schlechten anschlage, bewahre uns vor jedem zauberer!' Aik. IX. 116 | M. *vanavada af-vidä ingalce-azandijhtneń-ezda* 'örizzétek magatokat a hamis prófétáktól' XVI. 339 | Finn ablativus: *suojeli tavaransa varkailta lujilla lukuilla* 'óvta a jószágát a tolvajoktól erős lakatokkal.'

Megszabadít, elválaszt (Ilyen ablativus separativusok is a Máré-evangélium fordításában találhatóak csak): M. *vađ son vansijn lomanzan sinń grextneń-ezda* 'mert ő szabadítja meg az ő népét bűneiből' XVI. 332 | M. *i jarfťsijn sinń fkeń ombacet-ezda* 'és elválasztja őket egymástól' XVI. 370 | M. *mes ton šopijť sāj lama sodajhtneń i jonutneń-ezda* 'hogy elrejtetted ezeket a bölcsektől és értelmesektől' XVI. 346 | Finn ablativus: *pelasti kaupungin vihollisilta* 'megmentette a várost az ellenségektől'.

Vałamiről beszél, mond, hall, kérdezősködik, tanít: *javks ksnavdo* 'mese, a borsóról' V. 83 | *moro, Alatir, ošto* 'dal, Alatir városról' V. 85 | *vasense lomatneń rajse eramodost* 'az első embereknek a paradicsomban éléséről' XIX. 75 | *mastoroń tejemado* 'a föld csinálásáról (teremtéséről)'

XIX. 74 | *son korti coranzo kulomado* 'beszél fia haláláról'
 XXII. 445 | *ezideli lovnok vojnado* 'nem olvastatok a háború-
 ról?' XXII. 445 | *kevstlezt se jovkstodo* 'erről a történetről kér-
 dezősködtek' XXII. 445 | *tonavts minek lamodo* 'sok mindenre
 tanított bennünket' XXII. 445 | A finnben: elativus | Cserem-
 isz: kCar. *ile'č d'o'dən* 'a jégtől kérdezte' PorK. 1.

4. Exessivus.

A szorosabb értelemben vett eredethatározó és az exessivus közötti átmenetet mutatja: M. *vad' kortan tejnt, mes škajš maštij' nat kevtnen- ezda tijmas idt Avraamti* 'mert mondom néktek, hogy Isten tud kőből is fiakat támasztani Ábrahámnak' XVI. 333.

M. *traks- ket'nen- ezda ponas piks* 'drehte aus den häuten riemen' AHL. 110 | M. *Joannš že kannas veltama verbludn šajart- ezda* 'Jánosnak pedig ruhája vala teveszörből' XVI. 333 | Ilyenféle a cseremiszbén: kP. *šurnarəč porəmo taβəš* 'gabonából gyűjtött élés.' Gen. 60.

5. Partitivus.

Valamiből eszik, iszik, van, él: M. *čo alai, sä vettä tat sim* 'halt, mein vater, trink nicht von diesem wasser' AHL. 105 | *mon kalačado a jarcan, mon vinadojak a šiman, mon jarcan ašo žomkado, mon šiman slatkoj votkado* 'ich esse keine semmel, auch trinke ich keinen branntwein, ich esse weissen pfefferkuchen, ich trinke süssen wein' Aik. IX. 52 | M. *art sai vet, di tat jarhtsa mardä* 'geh die nächste nacht und iss nicht aepfel' AHL. 107 | *jarcan tikšedē* 'ich esse gras' Aik. XII. 31 | M. *lasa lama pengada* 'itt sok tüzifa [van]' XIII. 111 | M. *kantt es vinadit* 'hozz a borodból' XXII. 448 | Finn: *juon lasullisen vettä (maitoa)* 'iszom egy pohár vizet (tejjet)' | *emäntä leikkasi lapsille lihää* 'a háziasszony vágott a gyermekeknek húst' | *tämän talon isännällä on paljo rahaa* 'ezen ház gazdájának sok pénze van.'

A MÁTÉ-evangélium fordítója, mint az eredethatározóknál is, nagyobb szerepet juttat a tiszta ablativusragnak, pl. M. *molš melganza lama narodda* 'követi őt nagy sokaság' XVI. 361 |

M. *kučs kafta es tenadijhtneń-ezda* 'elküldött kettőt tanítványai közül' XVI. 345 | M. *kida jomal fka poldatsen-ezda* 'hogy elveszszén egy a te tagjaid közül' XVI. 336.

6. Hasonlítóhatározók.

jarsašt sońze či kavto kolmo, i nädlaškado lamo 'ették öt két három napig, egy hétnél is tovább' V. 91 | M. *mini tasa aš sada lama vetä kšida i kafta kalda* 'ninesen itt több eleseg öt kenyérnél és két halnál' XVI. 352 | M. *tsoras kolma kizista tonats, i atada lama sodai* 'der knabe lernte drei jahre und er weiss mehr als ein greis' АНЛ. 97 | M. *täčien kundamaš isakcen kundamada cebärel* 'a mai fogás a tegnapi fogásnál jobb volt' XIII. 118 | *te vinas ikeleń vinadońt sede.jon* 'ez a bor az előbbi bornál jobb' XXII. 447 | M. *vidna, mastär layksa modädän jolma aš mežvők* 'úgy látszik a földön nálam (tőlem) nincs kisebb' PAAS. Mordw. Chrest. 47 | *purģińe inazoro pazon tejt'ereze mazi damajńeń pońksto part pońkst, palado part palat kanińes* 'Purģińe isten leánya Mazi Damajnak nadrágoknál jobb nadrágokat és ingeknél jobb ingeket (a legjobb nadrágokat és ingeket) hozott' PAAS. Mordw. Chrest. 7 | M. *tä tonada päk sizes* 'ez inkább fáradt el, mint amaz' XIII. 124 | Cseremisiz: kP. *müleč, sakərleč tutlo šočšo* 'méznel, czukornál édesebb kedvesem' GEN. 65 | kP. *maškaleč-at polmežen onža* 'a medvénél is haragosabban néz' GEN. 75 | kE. *tudo čelaleč kugo* 'ő mindnyájuk közül a legnagyobb' REG. CsM. 331 (vö. mordv. *eš ojmət vešermede pılńej* 'dein eigenes leben is das theuerste von allem' Aik. XII. 75) | Finn: *minä olen häntä vanhempä* 'én öregebb vagyok nála' | Nyelvünkben is megvan ez az abl. comp., mint kódexeink és nyelvjárásaink mutatják, de a többi fgr. nyelvben is (vö. BUDENZ: NyK. II. 310).

7. Eszközhatározók.

Csak közvetett eszközhatározókat találunk:

Megfog, megragad igék mellett: *pulodo kundasa* 'ich greife es an dem schwanz' Aik. XII. 45 | *kundija nerde* 'ich fasste ihn am schnabel' Aik. IX. 234 | [BEKE szerint (NyK.

XLI. 269.) prolativusok] *M. tränälinäts kundazä käd neda* 'az édes apja megfogta kezénél' V. 150 | *a pinetne kapudié puludo* 'de a kutyák megkapták a farkán' V. 93 | *koda sajsa, jalgaj dugaj, kavto pilgēde!* *koda ešksa, jalgaj dugaj, parmišča tumos!* 'wie ich, liebe freundin, ihn an den beiden füssen nehme! wie ich, liebe freundin, ihn gegen eine gewaltige eiche schleudere!' Aik. IX. 4 | *M. pilkta* (v. *pilgedä*) *pouftaf* 'lábánál fogva fölakasztva' XIII. 113 | Cseremisiz: kP. *raβəž kum pərce počšəγəč kučen lupšal kolta* 'a róka három farktollánál megfogva ellődítja' GEN. 35 | nyK. *keremⁿ-gıts šəp^ršaš* 'kötelen vezetni' RAM. 139 | Finn: elativus.

Pénzen vesz, ad: *M. mon tän valfta ramajnä* 'én ezt egy rúbelen vettem' XIII. 112 | *M. vtä valfkada* *mizä* 'öt rúbelen eladta' V: 150 | Ezeket SIMONYI (M Hat. I. 432—436.) helyettesítést, cserét és érdeket jelentő állapothatározóknak nevezi. Ide tartoznak még: *M. mon ton afnemda mezevik afšavan* 'ich nehme nichts für die lehre' AHL. 97 | *M. alašazen simdemda maksin kati-meze* 'lovam itatásáért adtam neki valamit' XXII. 446 | Cseremisiz: kCar. *ko^mbə γə^cən tarə^m na^təm* 'a lúdért egy kost kaptam' PORK. 4 | kCar. *βitl tē^ge γəč kok pəčalžəm luk^tən ulət čala porəštike* 'ötven rúbeléért a két vadászt elvitték minden holmijával együtt' PORK. 7 | Finn: elativus, de ablativus is: *ostin viisi metriä verkaa ja maksoin kymmenen markkaa metriltä* 'vettem öt méter posztót és fizettem tíz márkát méterjéért' | Vö^gul: *Ilpertäslēm khürēm poluškä^t* 'eladtam három poluskáért' KL. IV. 245.

Megtelik valamivel: *kudoš pəškse lomanđe* 'das haus ist voll von leuten' Aik. XII. 39 | *M. aš valmats, aš kejkšits, potmits pəšksa lomanđä* 'es hat nicht fenster, nicht thüre, sein inneres is gefüllt mit menschen' AHL. 143 | *piziš pəškse alnide* 'a fészek tele tojással' V. 87 | *M. a potmasa pəškset kulatneñ pakařda i ar af-arumada* 'de belül rakvák holtak tetemeivel és mindenféle álnoksággal' XVI. 366 | *moñ kedñem pəškset ketkškedē, moñ surnēm pəškset surkškedē* 'meine ärmlein waren voll armbänderchen, meine fingerchen voll ringelein' Aik. IX. 8 | *čamanzo keles leleñ vaška-moñ šelvédenzē* 'das antlitz meines bruders, des mich verzärtelnden ist von thränen übergossen' Aik. IX. 216.

Névutó csak egy van: *veldä* 'által': *M. robotnik veldä kučiz* 'egy munkástól (m. által) küldték el' XIII. 112 | *soň veldenza ert part kučin* 'ő tőle (ő általa) üdvözetet küldtem' XIII. 112.

8. Okhatározók.

M. son mant'-ezda arđiz tui 'dass sie wegen des stockes laufen werde' AHL. 120 | *M. robotada* (v. *robotat-ezda*) *sizen* (elfáradtam a munkától) XIII. 112 | *mandodo čini* 'bottól szalad' XXII. 445 | *mezden valmas Odivaň bijos?* 'mitől kelt fel Odivaň bij?' V. 107 | *M. urmat-ezda* (v. *urmada*) *kaldaugits* 'a betegségtől (v. betegségtől) megsoványodott' XIII. 111—112 | *M. javidemat-ezda* (*javidemada*) *ašez mašto kortamo* 'az ijedtségtől nem tudott szólni' XIII. 112 | *M. vajgelents-ezda vorgedema* 'a hangjától el kell szaladni' V. 142 | *M. tä pečall' siň uzda morajt mort* 'e bánat miatt ők dalolnak dalokat' V. 148 | *M. avardemada silmenza jakstert* 'sírástól a szemei veresek' XIII. 120 | *son äšelemada* (v. *äšelemat-ezda*) *särätksts* 'ő fürdéstől (a fürdéstől) megbetegedett' XIII. 120 | *M. i pelmat-ezda juvadst* 'és féltükben kiáltoznak' XVI. 352 | Finn: *lapsen itkulta ei äiti saanut lepoa koko yönä* 'a gyermek sírásától az anya nem nyugodhatott egész éjjel' | Vogul: *Jiw isirmenél lajšant* 'a fa a fagytól elreped' T. 263.

9. Tekintethatározó.

Igen ritka, mindössze az alábbi példákat találtam: *šupav čora takado* 'er ist reich an söhnen' Aik. IX. 106 | *Päldä* névutóval: *M. jolma tsorats ervän päldä af pavašži* 'der jüngere sohn ist in betreff der frau nicht glücklich' AHL. 136 | *M. otsu tsorasna ervän päldä pavašži* 'der ältere sohn ist glücklicher in betreff der frau' AHL. 136 | Finn: *hän on hyvä tavoiltansa* 'ő jó szokásaira nézve'.

10. Állapothatározók.

Leginkább igenevek: *ki nejiže Drigarn avarđimado*, *ki nejiže Drigarn kolgindimado?* 'wer sah Driga weinen, wer

sah Driga thränen vergiessen? Aik. IX. 102 | M. *a noldams siní v a č a d a a f k e l g a n* 'nem akarom öket éhesen elbocsátani' XVI. 354.

11. Módhatározók.

M. *k u l i t o n s a š e n d i t, k o d a n ä s a š e n d i t?* 'da du kamst, wie kamst du?' AHL. 103 | *i j a r t s a š t s i n k o d a e r a v i* 's ettek ök a hogy kell' V. 84 | *k o d a s a j s a, j a l g a j d u g a j, k a v t o p i l g e d e!* 'wie ich, liebe freundin, ihn an den beiden füssen nehme!' Aik. IX. 4 | M. *m e l ä (m i l ä) k o d a t i e m a* 'hát hogyan kell csinálni?' XIII. 116 | M. *i s e m b ä e s v i s n e n p i t n i z, š t o b i s t a n a k i š t i m s k o d a n ä s o n k i š t i s* 'und alle versuchten ihre kräfte um eben so zu tanzen wie er tanzte' AHL. 123 | *t a v o k o d a p a n ž i n z e u d a l s o r t a t n e i* 'valahogy kinyitotta a kaput' V. 90 | M. *i k i ä v e š i j š a v a m s p a n d a m a d a* 'és a ki akar kérni kölcsön' XVI. 337.

IV. A -v, -j (-u, -i) ragos határozók.

1. Helyhatározók.

a) Határozószók.

Névmási tövekből: *t u v o p a t a j k o v m o l l t a t?* *m o l l t a n o k k o v s ä l m e n e k n e j i t* 'disznó néni, hová még? megyek hová szemeim látnak' V. 90 | *j a p a r o, p a r o, r i v e š p a r o - t š i!* *a š o p i r (e) u d a l o v!* *m o n t o v k u t š a n t e i t m e š o k s a r a s t* 'te jó, jó kedves róka! menj a sövény mögé! odaküldök neked egy zsák tyúkot' PAAS. Mordw. Chrest. 10 | *k o v k u l d u r g a č k a l d u r g a č?* 'wohin aus girrte sie?' Aik. IX. 232 | *s e l m e t, t i n k o j v a n i d e?* *p i l k t i n t i n k o j č i j d e* 'szemek, ti hova néztetek? lábak, ti hova futottatok?' V. 96 | *M' i t a t e j, M' i t a t o v, M' i t a s o v a š a k š a l o v* 'Mitja hierher, Mitja dorthin, Mitja trat unter die bank' Aik. XII. 44 | M. *š e j j o t a j, n o l a j, t o v j o t a j, n o l a j, š e l g ä n z ä n m a s t ä r u j o r e j.* — *i n d ž e d e m a.* 'ide megy, nyal, oda megy, nyal; nyálát a földre dobja. — gyalú' PAAS. Mordw. Chrest. 43.

Le, fel; előre, hátra; messze, haza: *a l o v v a l j i, m i n a č u v i* 'es lässt sich nieder, gräbt eine mine' Aik. XII. 70 (igekötő) | M. *ú e r i k u t š i l o k š t i k s, a l u v a l j i k r a n d š ž k s.* — *s e v k s-*

polana 'felfelé száll (kúszik) hattyúként, lefelé száll hollóként. — fenyő forgács' PAAS. Mordw. Chrest. 44 | *véřej kačamo noldiže* 'sie liess den rauch emporsteigen' Aik. IX. 62 | *M. alda šavisin vāri karuft* 'von unten nahm er fliegen hinauf' AHL. 110 | *ikelej varštin, -udalov varštin* 'ich schaute vorwärts, ich schaute rückwärts' Aik. IX. 8 | *molat, molat, udalov potak! sovak, sovak, mekev potak!* 'du gehst, gehst, ziehe dich zurück! Tritt hinein, tritt hinein, ziehe dich zurück!' Aik. XII. 122 | *narmunés livti a-vasov* 'a madár repül nem messze' V. 92 | *avatne koda vasov kadiž kotomkast* 'a mint messze elhagyták az általvetőt' V. 92 | *řivés ik^h elev valt^h az valt^h amo karmaš, puloz(o) aňš'ak er'va jonov juv-juv juvni; svađbaht^h vašov udalov kadiže* 'a róka előre kezdett futni koczogva (loholva), csak a farka libeg juv-juv minden oldalra (ide-oda); a lakodalmas népet messze hátra hagyta' PASS. Mordw. Chrest. 8 | *koda tujan, jalgaj dugaj, ja mon nej kudov?* 'wie werde ich, liebe freundin, mich jetzt nach hause begeben?' Aik. IX. 6 | *M. i šavizä kudu* 'und nahm ihn nach hause' AHL. 98 | *řivés mekev kudov murdamodonzó mejlě mazi damajneň meři* 'a róka vissza haza térése után Mazi Damajnak így szólt' PAAS. Mordw. Chrest. 6 | *M. šintš tušt kudu, kudu moləms mežəvək af kor'tama eš jothə,va* 'ők mennek haza, haza menés közben semmi beszéd (nincs) közöttük' PAAS. Mordw. Chrest. 51 | *atas tuš kuv* 'az öreg elment haza' V. 99.

b) Sublativus.

Föld, mező, padló, utca, part: *mastorov pravtize* 'a földre ejtette' V. 83 | *pakšav molmiks istažo* 'a mezőre menni szintén' V. 83 | *sajimakaj od pakšav* 'nimm mich doch nach dem neuem felde' Aik. IX. 78 | *mastorov čėv pė a pravti* 'sie lässt nicht das ende des spans auf den fussboden fallen' Aik. IX. 60 | *pokš ulicav eš lišnekšne* 'sie ging nicht auf die grosse strasse hinaus' Aik. IX. 88 | *azdo uličav* 'eredjete az utcára' V. 93 | *M. omo beregu kantš playa* 'a tulsó partra vitt egy töké' V. 146 | *pokš ved čir'ev a mon ličtin* 'ich brachte sie hinaus an das ufer des grossen wassers' Aik. IX. 90.

Testrészek: *bokav kedet rukštadit* 'stemme deine hände gegen die seiten' Aik. IX. 180.

Languv névutóval: *pokš kiñt languv listiži* 'er fűhite sie auf den grossen weg' Aik. IX. 78.

c) *Allativus.*

či listimav mon varštín 'ich blickte gegen sonnenaufgang hin' Aik. IX. 160 | *M. saš meki kudňau* 'kam wieder zur hűtte' AHL. 100.

Névutók.

Langov '-hoz': *pokš vir langov tukšnilin* 'a nagy erdűtűrsűghez akartam indulni' V. 101 | *pokš vir langov kukuškañ kandže* 'zum grossen walde trug sie den kuckuck' Aik. IX. 68.

P'el'ev 'felű, -hoz': *vele p'el'ev kuldurgac*: -*vir p'el'ev kuldurgac*: -*pakša p'el'ev kuldurgac* 'sie girrte nach dem dorfe hin, sie girrte nach dem walde hin, sie girrte nach dem ackerfelde hin' Aik. IX. 232 | *M. tsoraš tuš meki atat p'ali* 'der knabe kam wiederum zum greise zurűck' AHL. 98.

Ikelej (*ikelev*) 'elű': *inazoron ikelej pucamiž* 'man setzt mich vor den kaiser' Aik. XII. 21 | *koda molan tirin teten ikelej?* 'wie werde ich vor meinen vater, den ernahrer hintreten?' Aik. IX. 178 | *a narmunes valks avatneñ ikelej* 'a madár meg leszállt, az asszonyoknak eleibe' V. 92.

Udalov (*udalaj, ftalu*) 'műgű': *uš sisem veleñ udalov, us sisem virin tombalej, sezeñ Lituvan čijakšniž* 'hinter sieben dűrfer, jenseit sieben waldűr, dorthin verheiratheten sie Lituva' Aik. IX. 12 | *rivezes kekš penka udalaj* 'a rűka elrejtűzűtt egy fatűke műgű' V. 92.

Alov 'alű': *vaškamuš lelaš točan mukur kaftu jaki pilgim aluv son joraš* 'mein verzűrtler, der bruder, schob einen gedrechselten klotz unter meine beiden gehenden fűsse herbei' Aik. IX. 162 | *M. od kud sed-alu Filä kešizű* 'unter dem fűssboden der neuen hűtte verbarg Philipp ihn' AHL. 129 | *šiš eñ-pramo karas ne koštortne alov kekšš* 'a hűtűfejű Karjas elrejtűzűtt ezen farakűs alű' PAAS. Mordw. Chrest. 8 | *i mejile matšt očko alov udomo* 's aztán lefekűdtek a teknű alű aludni' V. 84.

d) *Illativus.*

Föld, ország, vásár: *adaka, Mata, mińek Raśšejev!* 'komm doch, Matja, in unser Russland!' Aik. IX. 32 | *čacī mastorov molľanok* 'nach deinem geburtslande wollen wir fahren' Aik. IX. 12 | *uš adadojak bazarov, uš adadojak jarmuġkav!* 'wohlan, kommt zum bazar, wohlan, kommt zum markt!' Aik. IX. 52 | *M. akselań bazaru Filä kanġizä* 'brachte ihn zum dorfmart Akseľa' AHL. 130 | *kozo, kozo čġjatan? viška ielńej, bazarov, Od-Ermoźiġkav, jarmuġkav!* 'wohin, wohin, soll ich dich verheirathen? Nach dem kleinen dörfchen, nach dem bazarorte, nach Od-Ermozinka, der jahrmartstelle!' Aik. IX. 24.

Város: *ej dumajit gadajit vere-pelej Moskovov* 'hej gondolnak, találgatnak fölfelé Moszkvába' V. 105 | *M. mon ġoran tčči ošu molems* 'akarok ma a városba menni' XIII. 121 | *M. allenäzä minzä Azovu Azovoi bajarti* 'az atyám eladott tégedet Azovba Azov urának' V. 149.

Ház és részei: *M. otčora suvas kudu* 'a legény bement a házba' V. 151 | *moń kudov kardazov uskimim* 'er schleppte mich zu seinen heime, zu seinem hofe' Aik. IX. 8 | *sajekšniź Katāń sińčist mastorov, sajekšniź Katāń sińčist kudov čiv* 'sie nahmen Katja (mit sich) in ihr eigenes land, sie nahmen Katja (mit sich) in ihr eigenes haus und heim' Aik. IX. 28 | *praš kudiķ el'ev* 'er fiel in die vorstube' Aik. IX. 234 | *a son ozi, ġalgaj dugaj, kerčepelks uġolov* 'er aber, liebe freundin, setzt sich in die ecke links von der thür' IX. 2 | *bańav molat, pek, ila mole* 'du gehst in die badstube, geh mässig' Aik. XII. 122.

Erdő: *nu, nej, baba, molan, viřej, sajsa Ivaniń, uli, aras puteze* 'nun, jetzt will ich, alte, zum walde gehen, ich nehme Ivan mit, (möchte sehen), ob er zu etwas taugt oder nicht' Aik. XII. 93 | *atās sajiže teġterenze viřev ġagudań kočkamo* 'der alte nahm das mägdlein zum walde mit, auf dass es erdbeeren pflücke' Aik. XII. 80 | *adaka, Kata, viřej, ukštorov* 'komm doch, Katja, mit uns zum walde, zum ahornwalde' Aik. IX. 26 | *M. duraks tuš viri* 'der dummkopf ging in den wald' AHL. 105 | *M. a pirfsta sadu suvas* 'und von dem hofe ging es in den garten' AHL. 121.

[Locativusfélék: *M. viri šačs, viri kasis, meki viri af tālgi* 'es wurde im walde geboren, wuchs im walde, krieche zurück in den wald' AHL. 143 | *esisk storonav sišsk tetask avask ejenesk* 'a magok oldalán az ő apjuk anyjuk gyermekük' V. 113 | *M. sārādendārāj ilādeza kudu v. kadk iladi kudu* 'ha beteg, maradjon (hadd m.) itthon'; *ilādest (kadk iladiht) kudu* 'maradjanak (hadd m.) itthon' XIII. 122.]

2. Czelhatározók.

Tulajdonképen olyan lativusok, melyekben a cselekvés elvont fogalmakra irányul: *vérga bičli, vojnav terdi* 'es fliegt droben hin, ruft zum kriege' Aik. XII. 70 | *umuk tuš oχotav* 'er ist längst auf die jagd gegangen' Aik. IX. 82 | *nej par(o) e r a m o v sirgaksnošt* 'um sich ein gutes leben zu verschaffen, erhoben sie sich' Aik. IX. 70 | *a staka robotav ton sirgat* 'nicht zur schweren arbeit machst du dich auf' Aik. IX. 218.

3. Időhatározók.

Csak *pelev (päli)* névutóval: *ikele pelev mereze paziš te tarkas(o) ulemde!* 'in der zukunft heisse (dich) Gott, auf diesem platze zu sein!' Aik. IX. 196 | *M. mek-päli sevesask* 'ezentül (későbbben) megeszszük' XIII. 115 | *M. ingel-päli mon soň af noldasa toza* 'jövöben nem eresztem őt oda' XIII. 115.

V. A -ks ragos határozók.

1. Translativus.

a) Mutativus.

Valamivé lesz, válik: *mostot naksats navozoks, -toňt smolat tuš rudazoks* 'a hidad elrothadt ganajjá, — a te szurkod sárrá vált' V. 104 | *čamanzo.nardasi pačünt ejse, tejevi baχatirks* 'reibt er mit dem tuche sein antlitz, so wird er ein reisiger held' XII. 87 | *M. vet sin lomāt, a šit narmiyks araiht, fkäs sakolks, omitsés krandišiks kolmitsés kirhk-*

siks 'nachts (sind) sie zwar menschen, bei tage aber verwandeln sie sich in vögel, der eine in einen falken, der zweite in einen raben, der dritte in einen sperling' AHL. 99 | *modasto sajsiž, posudaks velavti* 'man nimmt es aus der erde, es verwandelt sich in ein gëschirr' Aik. XII. 136 | M. *son teinä märks saldatks ulemda* 'ö nekem parancsolta, hogy katonává legyek' XIII. 116 | *lučë, tetakaj, šudumak šudoň čuvtoks, poj čuvtoks, proklänän čuvtoks, poj čuvtoks!* 'eher, väterchen, verfluche mich, dass ich zum verfluchten baum, zur espe werde, dass ich zum verwünschten baum, zur espe werde!' Aik. IX. 182 | Finn: *Niilo rupesti sotamieheksi* 'Miklós beállott katonának' | *hie-no sumu tekeypi ylempänä ilmassa pilveksi* 'a ritka köd jäljebb a levegőben felhővé lesz'.

Valamivé tesz, változtat: *a-pokš kävneks laznuvulimim*, — *valdo čevneks laznuvulimiz* 'apró kövé hasogatna engem, — világító fáklyának hasogatnának' V. 112 | *pas šudžiže, kadiže, mukoroň palčiks tejiže* 'gott verfluchte es, verliess es, macht es zum küsser des hinteren' Aik. XII. 49. | M. *miň son tisamaz sakolks* 'macht er uns zu falken' AHL. 98 | *täjtadiz sire trämoks* 'teszünk tégedet vén ördögge' V. 97 | M. *mon soň saldatks tienä* 'én őt katonává tettem' XIII. 111.

b) *Factivus.*

Valaminek ad, vesz, visz, kér: M. *sändi maksisä stirizen ervaks* 'dem gebe ich meine tochter zur gemahlin' AHL. 101 | *ada sajimak, Mokšo, kozejkaks, ada sajimak ton eštet polaks!* 'wohlan, Mokscha, nimm mich zum weibe, wohlan nimm mich dir zur gattin!' Aik. IX. 58—59 | *nej sajiks ulat, sajimak, nej eštet polaks vešimak!* 'so nimm mich doch, wenn du mich nehmen willst, so erbitte mich denn dir zur gattin!' Aik. IX. 40 | *davaj kundasinek gostineceks ejednen* 'hadd fogjuk meg a gyermekeknek ajándékba' V. 92 | *kandit gostineceks prákat šukorot vatrúškat i alt kotomkaso* 'visznek vendégajándékba vajas-süteményt, czukrokat, vatruskákat (lepényféle) s tojásokat általvetőben' V. 91.

2. Praedicativus.

Valaminek tart, nevez, látszik: *pašiba lomańks putomzońk, pašiba lomańks lovomzońk!* 'dank sei euch, dass ihr uns für menschen gehalten habt, dank sei euch, dass ihr uns für menschen angesehen habt!' Aik. IX. 138 | *M. vad' sembet putandijht Joannt ingalce-azandijks* 'mert mindnyájan úgy tartják Jánost, mint prófétát' XVI. 362 | *M. soń kelunäti sodizä, es prean povaiks azizä* 'band sie an eine birke, nannte sie eine selbstmörderin' AHL. 132 | *M. mon tijan prea särädiks* 'ich mache mich selbst krank' AHL. 98 | *M. lomaniks näivi* 'embernek (ember gyanánt) tünik fel' XIII. 113 | Finn: *hän sanoi minua varkaaksi* 'ö engem tolvajnak mondott' | *he luulivat häntä hypäksikin mieheksi* 'ök öt jó embernek gondolták' | *hän osoitti itsensä kunnolliseksi* 'derék embernek mutatta magát.'

3. Essivus.

siń tel gošteks 'ich bin zu dir zugaste gekommen' Aik. XII. 9 | *kadovksnoš Nasta son da nej dovaks* 'Anastasia blieb zurück als witwe' Aik. IX. 42 | *M. mes Arzelajs Judejasa ašči ócu-azirks* 'hogy Archelaus uralkodik Judeában fejedelem gyanánt' XVI. 333 | *kućcak, a kućcak, dedakaj, ton sajeń urvat ton svažaks mińeńek čisla četamo, mińeńek mazi četamo, vaj polkon kirđiks, polkovńiks, bešodań četi pešelńiks?* 'sendest du, oder nicht, väterchen, deine erworbene schwieger-tochter, als freierwerberin zu uns, um das fest zu leiten, zu uns, um das schöne (fest) zu leiten, als eine herrscherin, befehlshaberin des haufens? Als eine die gesellschaft leitende sängerin?' Aik. IX. 116.

Hogy a translativusi határozó hogyan lett essivussá, azt a következő példák mutatják: *vaj buďim ulat nej polaks* 'o, wenn du jetzt mein gatte wirst' Aik. IX. 56 | *a uliń šačo od čoraks, šačo-uliń avakaj pokš vir gunškas ašo kilejneks* '[ha] nem születem vala fiatal fiúnak, születném anyuskám a nagy erdőbe fehér nyírfának' V. 112 | *tańtej jaqudas keńerest babuńeń, lelakaj, utežaks* 'süsse erdbeeren mögen reifen der grossmutter zur freude, brüderchen' Aik. IX. 210.

4. Mó d h a t á r o z ó k.

Az essivus és a módhatározó közti különbség az, hogy az essivusi ténylegesség a módhatározóban hasonlóság, s így a megkülönböztetés igen nehéz; mi sem természetesebb hát, mint hogy az essivus ragja használatos a módhatározó jelölésére is. Átmenetül szolgálnak: *M. stama lomañ, kona mokšaks kortamolats af mašti, af pičkāj tein tolmačendi* 'olyan ember, aki mordvinul (moksául) beszélni jól nem tud, nem való nekem tolmácsnak' XIII. 123 | *son af äncäk ruziks kortaj, tatarikska kortaj* 'nem csak oroszul beszélt, [hanem] tatárul is' XIII. 131.

šta-tolks palust selmenzi 'gyertyaként égjenek a szemei' V. 88 | *sijaks kumbuldit langinesk* 'mint ezüst fénylenek a szőreik' V. 104 | *liši či pazoks lišide, valdo teščeks puromide* 'ihr tratet hinaus, dem aufgehenden sonnengotte gleich, ihr versammeltet euch, den klaren sternem gleich' Aik. IX. 156 | *sijaks liši védeze, sirněks čudi věd p'razo* 'wie silber quellte ihr wasser hervor, wie gold fließt das oberste ihres wassers' Aik. XII. 33 | *jaki bojarks, korti tataraks* 'geht wie ein bojar, redet wie ein tatar' Aik. IX. 30 | *polam avarđi, pižemeks piži* 'meine gattin weinet, wie regen strömen ihre thränen' Aik. IX. 44 | *M. son erāj kožā lomaniks* 'ö gazdag ember módjára él' XXII. 450 | *M. taftaks pañáz i ingalce-sodajhtneñ* 'ekképpen háborgatták a prófétákat' XVI. 335 | *alkuks pañečs tañtej p'rakat* 'wirklich buk sie süsse pirogen' Aik. IX. 42 | *vädneks kumbi langinem, čeverėks nalkit pilinen* 'mint víz fénylik a szőröm, mint egér játszanak a füleim' V. 109 | A finnben is használatos módhatározó ragul: *hän elää herroiksi* 'ö él urakként (urasan)'.

5. Id ő h a t á r o z ó.

A MÁTÉ-evangélium fordításában találunk egy időhatározót is: *vektenks* 'mindörökké' XVI. 338.

VI. A *-va, -ka, -ga* ragos határozók.

1. Helyhatározók.

a) *Prolativusok.*

α) Határozószók.

Alá, fölé (fölött el), hová, merre: *śede alga sokams, śede lamo kśiñt jarcams* 'je tiefer man pflügt, desto mehr brot bekommt man zu essen' Aik. XII. 77 | *vérga kalado krandast molit* 'oben fahren zerbrochene wagen' Aik. XII. 69 | M. *kuva jakai sā piniś* 'wohin er geht der hund' AHL. 137 | *kuva lomat a jak'it, śija ton jak'atkos'o* (helyesen: *jak'at, kos'o*) *ejs'et a utsit, śezej ton molat* 'a hova emberek nem járnak, ott te jársz, a hol senki nem jár, oda te mégy' PAAS. Mordw. Chrest. 12—13.

β) Főnevek.

Erdő, mező, kert: *tejterés jakas jakas virga* 'a leány járt, járt az erdő hosszában' V. 98 | *virga meze a jutavi* 'was kann nicht durch den wald passiren' Aik. XII. 71 | M. *tusta virgü laśma tirvas hat śudufnen targasin* 'durch einen dichten wald führen diese unglücklichen zum rande einer sehlucht' AHL. 137 | M. *jakai virgä, avarđi* 'er wandert durch den wald, weint' AHL. 106 | *maziñ kužova jalgan jakamo* 'a szép erdőréten társaim járnak' V. 112 | *pokš pol'ana va jaksekšnešt* 'a nagy mezőn át lépdelték' V. 101 | *uχ buđi godavat, lelakaj, ton pokš pakšava jutamsto* 'weh, wenn du etwa, brüderchen, über das grosse feld hin wandeln wirst' Aik. IX. 220 | M. *oču lugava gulanij* 'a nagy réten sétál' V. 150 | *užodo terciñ pokš pokšcat'neñ babat'neñ piže mazi lugava, mazi tatuška jutkova* 'wartet, ich will die ehwürdigen voreltern herbeirufen die grüne, schöne wiese entlang, zwischen den schönen blüthen entlang' Aik. IX. 172 | *vir čireva sičell sodnož* 'längs dem waldrande fleischbissen angebunden' Aik. XII. 72 | *virga uktorga miñ gulajamo* 'az erdőben a csalitban sétálni' V. 112 | *pireva*

jutas vérges polk 'durch den gemüsegarten zog ein haufen wölfe' Aik. IX. 152 |

Hegy-völgy, ált. hely: *a lutkova latkova art-nilin* 'hegyen-völgyön át futok (v. hajtok) vala' V. 107 | M. *i modan-šerkamat vastuva* 'és földindulások minden helyeken' XVI. 367 | *budimks véckivan tońcit ezga lišičaks sovičaks* 'wenn du mich mit liebe annimmst als eine, die an dir vorbei herein- und hinaustritt' Aik. IX. 196 | *vařineńt ezga liši sovi ovtiņe* 'durch das lochlein tritt hinaus, kommt herein ein bärlein' Aik. XII. 70 | M. *oču tugava gulanij, oču vednava kalgä säjgä, sidä kaln-alga estenza piza vešindi* 'a nagy réten sétál, a nagy vízen füzfa mellett, mocsár mellett (t. i. elmenve), sűrű füzfa alatt keres magának fészket' V. 150 | *koške tarkava molemsté* 'wo sie auf einer trockenen stelle dahin fahren' Aik. IX. 112.

Ház, — padlója, ablaka, fedele, kapuja, udvara, kerítése: *mon jakin pakin kudova, mon lišin sovin kardazga* 'ich ging hin und her in dem hause, ich trat hinaus, ich trat herein über den hof' Aik. IX. 204 | *oładadam kijakska mukoro lanĸso časni* 'mein grossvater bewegt sich den borden entlang auf dem hinteren' Aik. IX. 48 | *mastorga jakit pilginest* 'längs dem fussboden bewegen sich ihre füsschen' Aik. IX. 40 | *virce kajš, vircte liviž, kec(e) avarđi, kijakska kirnavnit* 'es wuchs in dem walde heran, man holte es aus dem walde, es weint in der hand, man lässt es den boden entlang hüpfen' Aik. XII. 72 | M. *väldärmava burai aigir liši* 'durch das obere fenster geht ein fuchsrother hengst heraus' AHL. 143 | M. *šabantsa vaniht valmava* 'a gyermekei az ablakon néznek' V. 151 | *kudo, kudońt ejse lomāt, kudoš tuš valmava* 'ein haus, im hause leute, das haus ging durch's fenster fort' Aik. XII. 38 | *telän valma čiriva mon varštin* 'ich blickte längs dem rande des fensters meines vaters hin' Aik. IX. 162 | *kudo práva ruz avat kirakšnit* 'das hausdach entlang gleiten russische weiber' Aik. XII. 39 | *valmava vani, keŋkška a kelgi* 'es schaut durch's fenster, liebt nicht durch die thür (zu schauen)' Aik. XII. 65 | *udals ortava sovaš atáš* 'a hátulsó kapun bejött az atyus' V. 99 | *liši, sovi odirva ortava. Ki neježe liši sovi ortavańt?* 'die junge frau geht hinaus, kommt herein

durch die pforte. Wer sah sie durch die pforte hinaus- und hereingehen? Aik. IX. 82 | *orta práva sivoj koň vani* 'den querbalcken der pforte entlang blickt ein schwarzgraues ross' Aik. XII. 48 | *kardazga jaki bab'ine* 'den hof entlang bewegt sich die mutter' Aik. XII. 32 | *varava ej kokske vani* 'durch den flechtzaun blickt ein kindehen' Aik. XII. 51 | *moli bojarskoj kardazga* 'megyen egy urasági udvar mellett el' V. 96.

Út, utca: *kijava moli at'ine, kav'o pelev selgehi* 'az úton megy az öreg, két felé köp' PAAS. Mordw. Chrest. 1 | *sirniñ prácij polatín pokš kijava jarmuykav* 'deiner gemahlin mit goldnem verstande (eine fahrt) zum jahrmart längs dem grossen wege hin' Aik. IX. 78 | *kuvoka kiva moleme* 'dass du den langen weg entlang gehen wirst' Aik. IX. 212 | M. *tuš ilä kigä* 'begab sich davon längs einem andern wege' AHL. 109 | M. *a ombacet kersast taradt šuftasta i jořast kił-ezga* 'né-melyek ágakat szedegetnek a fákról és hintik vala az útra' XVI. 361 | *siñ molit jalgan Nižnoj kijava* 'ök mennek társaim a Nizsnoj úton' V. 113 | M. *moli ulčava Vanuša* 'az úczán megy Jancsi' V. 148 | *Filän Fomanäs jakaj očü ulčava* 'Fül-löpfi Foma jár a nagy úczán' V. 148.

Víz, víz partja: *vädga jaki kopita* 'das wasser entlang bevegt sich ein huf' Aik. XII. 67 | *vädist krajga akša gaba'lat aščit kotfist* 'längs dem ufer ihres wassers liegen ihre leinwände—weisse papiere' Aik. IX. 84.

Pad, egyéb hely: *ežemga jakit piljiniest* 'längs der bank bewegen sich ihre füsschen' Aik. IX. 40 | *avuliñ jaka veška vel'neva* 'ich würde nicht in dem kleinen dörfchen umhergehen' Aik. IX. 58 | *ežemga čijnit, tetkaj valust kurksust siñst* 'sie laufen an der bank hin, das wort «väterchen» ist in ihrem munde' Aik. IX. 80 | *ežem čir'eva ked'iniest* 'an dem rande der bank ihre händlein' Aik. IX. 40 | *bokenevan valdo teščenetne* 'oldalamban mellett a fényes csillagocskák' V. 85 | M. *es prants najszi šama-varžamava* 'maga magát látja a tükörben' XIII. 115 | *ps'iva, kačamga jakineñ* '(dank sei auch) ihr, die in hitze und rauch hin und her gegangen ist' Aik. IX. 118.

Névutók.

Langa '-n át, keresztül':

Föld, mező, erdő, falu, város: *mastor langa jakı, kec a kundavi* 'es geht auf der erde, mit der hand kann es nicht ergriffen werden' Aik. XII. 41 | *mastor langa jortı pesokkonzo i modanzo* 'über die erde hin wirft sie ihren sand und grund' Aik. XII. 13 | *M. i tus kulma täın kolga sembä sä mastır* *langa* 'és mene a hír erről mind az egész tartományba' XVI. 343 | *luga langa sıın cıjıt* 'sie laufen auf einer wiese' Aik. IX. 166 | *M. jakaj vedftıma vastneı langa veřandař vajmamat* 'vıztelen helyeken jár keresve megnyugvást' XVI. 348 | *ılaka puva pıce vır langa!* 'blase doch nicht über den tannenwald!' Aik. IX. 16 | *M. Jıssus jakař sembä Galılejat langa* 'Jėzus jött Galıleán végıg' XVI. 335 | *ařka kučtan kučovskoks vele langa tııtamo* 'geh, ich will dich als sendling schicken, das dorf entlang zu fliegen' Aik. IX. 226.

Fa, híd: *M. pengätnen langa jotař* 'átment a hasáb-fakon' XIII. 113 | *M. sett langa moli* 'a hídon megyen' V. 143 | *M. päřä päřä langa lařkendi* 'eine linde läuft auf einer linde' AHL. 141.

V'ęga 'fölıtt el': *lembıneze v'ęga moli, ugorřtkeze alga moli* 'seine wärme geht an der decke hin, sein dunst geht an dem fusboden hin' Aik. IX. 20.

Alga 'alatt el': *selme kun(o) alga vanıcat* 'unter den augenliedern senden sie ihre blicke hervor' Aik. IX. 136 | *M. sıdä kaln-alga estenza pıza veřındı* 'sürü fızfı alatt keres magának fıszket' V. 150 | *uř tejtır tuksnos pır(e) alga* 'das mädchen ging unten längs dem rande des gemüsegartens hin' Aik. IX. 52.

E. *Udalga*, *M. ftalga* 'mögött': *rořıast u da lga lapřavaı kındatt pakřast* 'hinter den hainen erstrecken sich ihre felder, schüsseln ähnlich' Aik. IX. 82 | *M. langaıřtama panarsa; jakai tıngä ftalga, kapatnen alga, tuřä janga, rořřat alga* 'in einem angezogenen hemde wandert sie hinter der tenne zwischen den garbenhaufen, längs dem gelben stege, im haine' AHL. 131.

Ikęga 'elött': *a pustakař livtnı valma ikęga* 'a czinege

pedig röpdös az ablak előtt' V. 92—93 | *a mon karman livneme okoška i kelga* 'én pedig röpdösni fogok az ablak előtt' V. 92.

Trokska '-n át, keresztül': *alasañ trokska kajimim* 'er warf mich quer über das pferd' Aik. IX. 8 | *še védiñt trokska pížen sed sédáz* 'über das wasser ist eine ehrene brücke geschlagen' Aik. IX. 34 | *še pokš védeñt trokska purgíne inazoro paž tejevs vadra, keme sed* 'a nagy vízen át Purgíne fejedelem isten csinált egy jó, erős hidat' PAAS. Mordw. Chrest. 7 | *kedenzé kajiz da pajmeñ trokska* 'sein fell warfen sie quer über den dachbalken des schuppens' Aik. IX. 30.

Velkska '-n át': *čerkuva velkska livti zier* 'über die kirche hin fliegt ein wildes thier' Aik. XII. 58 | *moñ sísem meñelt práñ velkska jatast* 'sieben himmel sind über meinem haupte hinübergangenen' Aik. IX. 100 | *pleteñ velkska jortize* 'schleuderte sie über den zaun hin' Aik. IX. 236.

Vakska 'mellett el': *ete kardaz vakska jakibiñ* 'ezen udvar mellett el járok vala' V. 104 | *te'ciñ čerkuva práva, krost vakska, popoñ služamu tarkava, Moskov ulíca jutkova, rostov poratkañ kovalma* 'ich werde sie über den kirchturm her, an dem kreuz vorüber herbeirufen, an des priesters dienstplatz vorüber, die Moskauer strasse entlang, längs der Weihnachts-hausreihe' Aik. IX. 160 | *M. lájt vakska jakame* 'a patak mellett (mentében) jártunk' V. 144.

Kunčkava 'között át': *ton štep kunčkava molemde* 'miten durch die steppe gehen wirst' Aik. IX. 220.

Jutkova 'között': *Moskov ulíca jutkova, rostov poratkañ kovalma, miñ kšniše sédeñ sed langa, pížen balasa jutkova, miñ gaj pačalgo kijava, štado pazava jutkova* 'die Moskauer strasse entlang, längs der Weihnachts-hausreihe, über die von eisen gemachte brücke, zwischen der erzeländern hin, auf dem wege hin, welcher (eben) ist (wie) ein klingende bratpfanne, von stehenden heiligenbildern umgeben' Aik. IX. 112 | *M. aš pilgínza, aš kädínza, lomañ jotkava jakaftims pečkäi* 'er hat nicht füsse, hat nicht hände, taugt dazu unter die menschen zu gehen' AHL. 140 | *M. alasañnen jotkova jakaj* 'a lovak között jár' V. 143.

Kuvalt, kovalmo (tkp. *kuvalmova*) 'hosszában': *miñ poratkañ kuvalt ardiñek* 'wir sind die hausreihe entlang gefahren'

Aik. IX. 144 | *mořaň kuv alma karabla lankso jalgan ukšnokš-nošt* 'tenger hosszában hajón társaim úszkáltak' V. 113 | *koda tujan tiřiň teteň kardaziň kuvalt moleme?* 'wie werde ich es anfangen, den hof des vaters, des ernährers entlang zu gehen?'

Aik. IX. 170 | *pali zori vaks siň keptičt Moskov uličaňt kuv alma* 'dem abglanz der brennenden morgenröthe gleich erhoben sie (die freundinnen) sich die Moskauer strasse entlang' Aik. IX. 160.

Melga 'után': *koda kakak tejter melga, čoraňakaj, čjňi-mat?* 'wann wirst du, söhnlein, mit deinem laufen nach den mädchen aufhören?' Aik. IX. 22 | *a koda siň karmit moň mäjelga panseme* 'a mint ök én utánam szaladni fognak' V. 91 | *ton ıla jaka, Tatar, moň melga!* 'geh nicht, tatar, nach mir!' Aik. IX. 100.

Perka 'körül': *kirganzo perka tapardaš, kirganzo perka kutmurdaš* 'sie wickelte sich um seinen hals, si wand sich um seinen hals' Aik. IX. 64.

b) Superessivus.

Már a fentebb idézett prolativusi határozók között is több a superessivushoz való közeledést mutat. Ilyen superessivusok főleg az oldal, vég, szél jelentésű szavak prolativusai: *kavto peva kurgonzo* 'an beiden enden hat es einen mund' Aik. XII. 53 | *kavto pelga toň žepel* 'an beiden seiten hast du taschen' Aik. IX. 134 | *vejke pevanzo Alatir čudi, ombo peva Sura ved čudi* 'egyik végén az Alatir foly, másik végén a Szura vize foly' V. 85 | *šuru kořonga rosaza, latku potmakska käl-mizi* 'auf des getreides wurzeln sein thau, auf dem schluchtenboden seine kälte' Aik. IX. 154 | M. *omo širgä kiš ceber* 'a tulsó oldalon az út jó' XIII. 114 | *pokš ki sireva jalgan jakamo* 'nagy út szélén társaim jární' V. 113 | *ňil(e) ugolga pođri vni* 'auf den vier ecken je ein zehnkopekenstück' Aik. IX. 136.

Langa '-n fölött': *pala langa ručat araš* 'über das hemd zu kleiden hast du keinen mantel' Aik. IX. 104 | *odžatne langa jakstere karks karksaž* 'über die kleider ist ein roter gurt gebunden' Aik. XII. 7 | *valmaňt alo tejterka, valma langa*

čefenzi 'unter dem fenster ein mägdelein, auf dem fenster ihr haar' Aik. IX. 226.

c) *Sublativus.*

Langa névutóval fejezi ki a mordvin nyelv a nyakon üt, arczul üt-féléket. Ezekhez átmenetül szolgálnak: *i lavtov langa kajize* 'vállára vetette' V. 87 | *lišmenzé langa kajize* 'warf ihn über sein ross' Aik. IX. 72.

da tātanzo koña lango čavize do smert 's az apját ütötte homlokon halálra' V. 92 | *fejterńes vačkudiže prá langa* 'das mägdelein gab ihm einen hieb auf den kopf' Aik. XII. 82 | M. *i šavaž bajdek šavst sonń prá langa* 'és kivevén a nádszálat verik őt fejen' XVI. 375 | M. *šaldas langa vačkedinä* (nem: *kěrga langa*) 'nyakon csaptam' V. 143 | *šo kola tońt pilge langa čaviń* 'mindig a lábadra csaptam' V. 93 | M. *sedí langa tokamań* 'a szívemre ütött' V. 142 | M. *no kida kiä tonń vaškadatanza vidä ščokatseń langa* 'hanem ha valaki téged arczul üt a jobb arczodon' XVI. 337.

d) *Egyeb helyhatározók.*

M. *i kersij sonń päleva* 'és elszakasztja azt (t. i. félbe)' XVI. 369 | M. *saratšt lomań pälgä* 'emberek szerte széledtek el' V. 144 | M. *kolmova (niluva, kemengä) säzus* 'háromfelé, három részre (négy-, tízfelé) szakadt' XIII. 111.

A magyar *-ig* ragnak megfelelő jelentéssel: *ńej kol'ingka va polanań puřejzė, ńej kanžamova polanań keřescė* 'bis an die kniee reicht das queckengras der waldwiese, bis an die kniekehle reicht die kornwickė der waldwiese' Aik. IX. 138 | *kuněka vídga uklat sajińėe* 'bis an die mitte wurden sie hart wie gestähltes eisen' Aik. IX. 132.

2. *Időhatározók.*

kuva mońan, jalgaj dugaj, a mońć avarđan 'indem ich gehe, liebe freudin, weine ich immer' Aik. IX. 6 | M. *Durakš štās šobdava* 'der Dummkopf stand am morgen auf' AHL. 106 | *šobdava vstāsť* 'reggel fölkeltek' V. 145 | M. *štabi mak-*

sams tejsť jartsama-pält pinguva? 'hogya azoknak eledelt adjon alkalmatos időben?' XVI. 368 | *čijn kunčkava* (névutó) *kaftu pílksi* 'am mittag auf zwei füssen' Aik. XII. 66 | *kvalma* névutóval: *čijn kvalma sijn dumašť jalgatňi pokordaň sėrim vanumu* 'den ganzen tag hindurch sannen sie, die freundinnen, meine nieder-gebeugte gestalt schauen (zu kommen)' Aik. IX. 162.

Egyes névutók az eredeti helyi jelentésből egyéb határozók kifejezésére mentek át, így:

3. Célhatározók.

A *melga* 'után' névutó célhatározó kifejezésére is szolgál, mint a magyarban is a mozgást jelentő igék mellett az *után* névutó, pl. kereset után néz, elmegy valaki után stb.

miň mazė melga kučtadiž 'wir senden dich, um eine schöne zu holen' Aik. IX. 124 | *koso uš varakaňėn čanova melga puňems* 'was taugt es denn der krähe nach der schwalbe zu jagen' Aik. XII. 79 | *ton budimks meřat miňeňek, miň svaxa melga molťanok, miň svaxa melga molťanok, kud(a) ava melga tuta-nok kildeň povodeň lišmesė* 'wenn du uns gebietest, werden wir nach der freiwerberin fahren, werden wir nach der freiwerberin fahren, werden wir nach der brautwerberin uns aufmachen mit angespannten pferden' Aik. IX. 113 | *lamo ulit ava melga avar-dit* 'wird es viele (kinder) geben, die nach der mutter weinen' Aik. IX. 182.

4. Eszközhatározók.

A *kvalga* 'által' névutót találjuk a Máré-evangélium fordításában eszközhatározó kifejezésére:

M. esta ulš tiťf azš Jeremijat ingalce-azindijt kuvulga 'akkor teljesedék, a mit az Úr mondott Jeremiás próféta által' XVI. 333 | *M. son šajtantneň paňtsij šajtaň očut kvalga* 'ő a sátánokat kiűzi a sátánok fejedelme által' XVI. 343.

Egyéb eszközhatározók prolativus-raggal: *udalaš Palaj sėrga rungova, son i pėk vadřa pílgeň calgavga* 'Pelagia ist an wuchs und gestalt wohlgelungen, durch ihre hübschen tritte ist sie ausgezeichnet' Aik. IX. 18 | *korčagava pėčizė* 'durch einen bottich siehte sie es' Aik. IX. 106.

5. Móddhatározók.

mezga šupav D'emeńtej? 'wie ist Dementei reich?' Aik. IX. 106 | *M. atevsnan-ezga đada mol* 'de az ő cselekedeteik szerint ne cselekedjetek' XVI. 336.

6. Eredethatározók.

A MÁTÉ-evangélium fordításában a *kolga*, REGULY moksa mondataiban a *kuvalma* névutót találjuk «a szóbeli és írásbeli közlést kifejező igék» mellett levő eredethatározó kifejezésére:

M. tin že kulašast jovkšt' vidijt' kolga 'halljátok tehát ti a magvetőről szóló példázatot' XVI. 349 | *M. mes mon af kšēt kolga azań tejnt* 'hogya én nem a kenyér felől szoltam nektek' XVI. 354 | *M. Joann že kulaš šobda-kudsa Xristost' tevtneń kolga* 'János hallván a fogságban Krisztus cselekedeteiről' XVI. 345 | *M. molada eđi ceberńasta kizűfńada idt' kolga* 'elmenvén és szorgalmasan értekeztek a gyermek felől' XVI. 332.

M. mon soń martńza kortań tostńn tovgomat kuvalm'a 'beszéltem vele az ottani kereskedésről' XIII. 120 | *M. mon sodasa s'a ošt, konań kuvalma tin kortatada* 'ismerem a várost, a melyről ti beszéltek' (v. *kona ošt kuvalma tin kortatada, mon sodasa*) XIII. 123 | *M. son s'án kuvalma seri, mezű af sodaj* (v. *kosa af tevets*) 'arról kiabál, a mit nem tud (v. hol nem az ő dolga = a mihez nincs köze)' XIII. 467.

**VII. Az E. -n'e(n'), n't'e(n') [-s't'e(n'), -n't'i(j), -z'n'e],
M. n'd'i, -t'i ragos határozók.**

1. Helyhatározók.

a) *Allativus.*

M. veleti suvaš moraz 'zum dorfe kam er singend' AHL. 137 | *M. son suvaš s'a kutt'i* 'er ging in diesen palast' AHL. 100 | *M. i tuš es kudntsti* 'és elméne az ő házához' XVI. 342 | *vajx molan, mon molan apak pira kardazneń, apak velta latońeń!* 'oh, ich werde kommen, ich werde kommen zu

ihrem unumzürten hofe, zu ihrem ungedeckten schober!' Aik. IX. 148 | *vášť ofta saš ir'vi-z'nd'i* (v. *ri'vi-z't'i*) *d'i kor'itā* 'einst kam der bär zum fuchs und spricht' Aik. XII. 148 | *adakaja, polaj, aščeme, Věčkaj, Věčkaj nej deda neń, Věčkajneze nej baba neń!* 'komm, männchen, zu gaste zu dem grossvater Vetsckaj, zu der grossmutter, der frau Wetschkaj's!' Aik. IX. 42 | M. *art bajarti, azint* 'menj az úrhoz, mondj (neki)' XIII. 113 | M. *tāń ot-čorať usk mořati* 'ezt az ifjat vidd a tengerhez' V. 145—146.

b) *Superlativus.*

M. *tsoraš reskafts mastirti* 'der knabe fiel auf die erde' AHL. 99 | *molšt se tarkańteń, kozo sońcinze tejt'eńze kadokšniže* 'sie kamen an jene stelle, wo er seine eigene tochter zurückgelassen hatte' Aik. XII. 81 | M. *tilen piza, tilen vasta otsu pakšati, uma-mežati* 'ich würde ein nest machen, ich würde eine stelle machen auf dem grossen acker, auf der triftgänze' AHL. 133 | *varkšijs' lib'i tatar-avat p'reti, lib'i meke palman p'reti oze* 'aber die krähe setzt sich bald auf den kopf der tatarin, bald auf den posten' Aik. XII. 145 | M. *tist niletskā stenatnendi pirmek* 'sie machten an den vir wänden ein zeichen' AHL. 100 | M. *putozā kādints plaxati* 'rátette a kezét a tökére' V 146 | M. *liss kutsta, ozaš krandasti, di tuš* 'kiment (a ház-ból), a szekerre ült s elindult' XIII. 130.

c) *Illativus.*

Házikó, odu, verem, szoba: *sovaš se kudineńteń* 'es trat in jenes häuschen hinein' Aik. XII. 82 | *sovaš kudineńte* 'bement a házikóba' V. 98 | M. *saš Jisusš Petrań kudti* 'ment Jézus Péter házába' XVI. 340 | *da son sede kurok sovaš undońte* 's ő nagy hamar bement az oduba' V. 93 | *koda saš jamante* 'hogy jött a verembe' V. 91 | M. *sotnizā kelasiš, noldazā antsimati* 'der fuchs band (den korb) an, er liess ihn in das eisloch hinein' AHL. 118 | M. *Durakš tuš unduti* 'der dummkopf begab sich in den hohlen (baum)' AHL. 112 | *nava pačkučť seše tolt vakss, suvaš kuduti* 'nun kamen sie zu jenem feuer und traten in die stube' Aik. XII. 144.

Teknő, hajó, zsák, tömlő, kosár: *ikiḷi avat očkuti lađiž* 'erst legten sie die mutter in den trog hinein' Aik. XII. 144 | *M. suvas ventšti* 'ülni a hajóba' XVI. 352 | *i ozas mešokonte* 's beleült a zsákba' V. 95 | *M. af kajsiht od vinada sirä ufamti* 'nem töltik az újbort hitvány tömlőkbe' XVI. 342 | *M. kepterti lama povi kalda* 'in den bastkorb kommen viele fische' AHL. 118.

Ország, erdő, puszta, udvar, város: *M. suvaj menelñ carstvati* 'megy a mennyek országába' XVI. 339 | *ravuzo viřnéntēn tetkam ež jakse* 'mein väterchen ging nicht in den dunklen wald' Aik. IX. 48 | *M. tuš tosta ventšt lanksa lomañftima vastati skamza* 'elméne onnét hajón a pusztába magánosan' XVI. 351 | *M. tada melä šavazä sonn šajtanš svätöj ošti* 'azután vivé őt a sátán a szent városba' XVI. 334 | *mižarda že Jisuss suvas Kapernaumti* 'akkoron Jézus bement Kapernaumba' XVI. 340.

Ég, tűz, víz: *M. i jořasaš tolti* 'és vettetik tűzre' XVI. 339 | *M. molan, jordaš a přezēñ vėtli* 'megyek dobom a galyat a vízbe' PAAS. Mordw. Chrest. 47 | *M. kalin kundamsta vetti pras* 'halfogás közben a vízbe esett' XIII. 118.

2. Véghatározók.

Hasonlít valamihez: *M. no kiñti kondaftasa mon sä šačamat?* 'de mihez hasonlítsam e nemzetséget?' XVI. 346 | *M. menelñ carstvaš uli kondama gorčiceñ vidmati* 'a mennyek országa hasonlatos a mustármaghoz' XVI. 350 | *kondaftasa jonu alati* 'hasonlítom a bölcs emberhez' XVI. 340.

Méltó, ügyes valamire: *M. sitsä maksf uli sudti* 'ez méltó az ítéletre' XVI. 336 | *M. son loka kalin kundamati* 'ő ügyes a halfogásra' XIII. 118.

Tanít valamire: *M. pervai tonaftizä sembä lomañ kälh-nendi* 'zuerst lehrte er ihn alle menschengsprachen' AHL. 97.

Szól, felel, könyörög, meghajlik: *irviš meřä oftīñdi* 'sagte der fuchs dem bär' Aik. XII. 148 | *šišem-pramo karas řivēžēñ meři* 'a hétfejű Karjas a rókának így szölt' PAAS. Mordw. Chrest. 8 | *M. babas korhtai alati* 'die alte spricht zum manne' AHL. 97 | *řivizš meři oftute* 'sagte der

fuchs dem bär' Aik. XII. 147 | *koda otvécan, ödžorakaj, nej mon a táńtén?* 'wie werde ich, junges männchen, jetzt dem schwiegervater antworten?' Aik. IX. 6 | *Litua meřekšnés sońenzé* 'Litua sprach zu ihm' Aik. IX. 14 | *mazi Damajs kor^{Rte} soń-denzé* 'der schöne Damaj sagt ihm' Aik. XII. 134 | *mastor paznén oznotanok* 'wir beten zum Mastor-pas' Aik. XII. 20 | *mastor šukuńás meńelńén, meńel šukuńás mastornén, či pas šukuńás kov paznén* 'die erde verbeugte sich vor dem himmel, der himmel verbeugte sich vor der erde, der sonnen-gott verbeugte sich vor dem mond-gotte' Aik. IX. 154 | *M. sin kadiz škaindi ozindimasnen* 'sie haben aufgegeben ihre verbeugung vor Gott' AHL. 134.

Férjhez ad: *ilamak čija, tetej, šupavńén, ilamak makso, tetej, kožavńén!* 'verheirathe mich nicht, vater, an einen reichen, gieb mich nicht, vater, einem grossbegüterten!' Aik. IX. 20 | *véjká koža tata r štirinza maksšžá urva ks b'ed-nj i novla lomanńńđi* 'ein reicher tatar gab seine tochter einem armen und faulen manne zur frau' Aik. XII. 149 | *maksimik, avkaj, voravń čorańe* 'du gabst mich, mütterchen, dem sohne eines diebes' Aik. IX. 96.

3. Dativus.

Ad, ajándékoz, fizet, hoz: *afkam maksí mońén pala* 'meine mutter wird mir ein hemd geben' IX. 104 | *da ila makso vejke-jak erge riveškeńte!* 'de ne adj egy gyöngyöt is a kis rókának!' V. 98—99 | *M. kida táni muvil teiņk kistē-dindaf lomaní, moń maksilemaz sándi* 'wenn sich jetzt zu uns ein getaufter mensch fände, würde man mich ihm geben' AHL. 100 | *M. sembendi, kiá saj soń pälenzá, kazi mezevik* 'min-denkinék, a ki hozzá jön, ajándékoz valamit' XIII. 126 | *M. bajarti jarmakonts pantsajná* 'az úrnak visszafizetem a pénzét' V. 149 | *nava víjki tatar-ava sońcínze mirđiti salmat kande* 'sieh, da trägt eine tatarin ihrem manne brei' Aik. XII. 145.

Megbocsát, paraancsol, elbeszél: *M. koda mińts kadatam dolgunekenti* 'mint mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek' XVI. 338 | *M. vad son mǎrgij sońtsen maniti valdams paratneń i af-paratneń* 'mert ez parancsolja az ő nap-

jának világotni a gonoszokra és a nem gonoszokra' XVI. 337 | *užo tońe mon jovtasa, užo tońe mon kortasa* 'warte, dir will ich es melden, warte, dir will ich es erzählen' Aik. IX. 90.

Készít (tesz) valaki számára, kell: *živoj lomańńeń kalmo ila čuvt* 'grave nicht einem lebendigen menschen ein grab' Aik. XII. 77 | *miń pokš kurgoneń pańcinek* 'wir backen sie für die grossen münde' Aik. IX. 122 | M. *tońts tat ti lomanendi osal, estitkã af tiht* 'te ne tégy másnak rosszat, neked (magadnak) sem tesznek' XIII. 132 | M. *kiã sindezã, sãndi pandima* 'a ki eltörte, annak fizetni kell' XIII. 129.

Dativus possessivus: *kalneń ved, narmuńńeń vozdux, a lomańńeń veše mastor* 'dem fische das wasser, dem vogel die luft, dem menschen aber die ganze welt' Aik. XII. 75 | *mońã·ńina para alkškak* 'und mir ist auch das untere gut' Aik. XII. 148 | M. *Sodomńi Gomorń mastirti sada tozdã uli sudń šista, koda tä ošti* 'Sodoma és Gomora földjének dolga könnyebb leszen az ítélet napjain, mint annak a városnak' XVI. 344 | *kalgudo tańtejne, pejtemeńeń a maštovi* 'ein hartes leckerbisschen, für einen zahnlosen taugt es nicht' Aik. XII. 32.

4. Időhatározók.

čut, at kažńij činďi jakašt tänza jur^{Re}camã sodamıza štirinza mar^{Rta} 'beinahe jeden tag kommen tochter und schwiegersohn zu ihm um zu essen' Aik. XII. 149 | *dĩ marãvõt štirís i sodamıs ar činďi turýt* 'aber es wurde bekannt, dass schwiegersohn und tochter sich täglich prügeln' Aik. XII. 149 | M. *kizət'i vešt avardĩ. — kelu* 'nyaranként egyszer sír. — nyírfa' PAAS. Mordw. Chrest. 42 | M. *ilãtti že vãtašt tejnza lama lomańda* 'este vezettek hozzá sok embert' XVI. 341 | M. *teint täčijok tuma, vandi šobdavati toza kenereda* 'nektek még ma kell elindulni, (hogy) holnap reggelre oda érjete' XIII. 132 | M. *mãktã pinkti* 'mind ez ideig' XVI. 143.

5. Állapothatározók.

A 'valakinek részére, számára tesz valamit' jelentésű dativusok közvetítésével szintén allativusragot kapnak a valakiért,

valaki helyett, érdekében tevést jelentő igék mellett az állapot-határozók: *N'iške-paziñ kecte veščanoki niščojneñ i draž-lojneñ i d'revnojneñ* 'wir bitten Nischke-pas für die bettler und gebrechlichen und alten' Aik. XII. 19.

A Máré-evangélium fordításában előfordulnak a csodálkozást, valahogyan bánást kifejező igék mellett is allativusragos állapot-határozók: *M. lomatnä divandast tonaftamantsti* 'az emberek elálmélkodnak az ő tudományán' XVI. 340 | *M. divandast tonaftamati sonñ* 'elsodálkozik az ő tudományán' XVI. 364 | *M. para tijada af-kelgijhtnenti tinñ* 'jól tegyetek a titeket nem szeretőkkel' XVI. 337.

6. Okhatározók.

M. avardemati silmenza jakstergitst 'a sírástól (tkp. a sírásra) szemei (vörösek) megvörösödtek' XIII. 120 | *M. javidemati tirmazuš* 'az ijedségtől elkezdett reszketni' XIII. 120 | *M. jakšantitirnaj* 'reszket a hidegtől' XIII. 120 || Inkább az eszközhatározókhöz sorozhatók: *M. trupkaso targamati pehnä (pejhnä) lotkajht särädemda* 'a pipázástól a fogak megszűnnek fájni' XIII. 120 | *moñ uli stolbam, šado alašaneñ a velavtoñi* 'ich habe einen pfahl, von hundert pferden kann er nicht umgewandt werden' Aik. XII. 46.

7. Czélhatározók.

Mint a lativusragos czélhatározókról is említettem, ezek a czélhatározók sem egyebek, mint elvont főnevek allativusai: *a tuřitneñ tuřevcineñ, a sovniťneñ sovnovcineñ, a moriťneñ moravcineñ, a kiščitneñ kiščevcineñ* 'die nicht streitenden bringen wir zum streiten, die nicht-hadernden bringen wir zum hadern, die nicht-singenden bringen wir zum singen, die nicht-tanzenden bringen wir zum tanzen' Aik. XII. 39 | *M. son moš videsta voinati* 'er ging gerade zum kriege' AHL. 101 | *M. makšij že kulimati bradš bradants* 'adja halálra rokon rokonát' XVI. 344.

8. Translativus.

REGULY moksa-mordvin mondataiban találunk a translativusragos határozók mellett allativusragot is: *M. popindi tienä* 'pappá tettem (öt)' XIII. 111 | *M. kočkašk golovandi* 'bírónak választottuk' XIII. 111 | *M. stama lomaň, kona mokšaks kortamo lats, af mašti, af pičkaj tein toлма а енді* 'olyan ember, a ki mordvinúl (moksáúl) beszélni jól nem tud, nem való nekem tolmácsnak' XIII. 123.

VIII. Az -s ragos határozók.

1. Helyhatározók.

a) Határozószók.

Névmási tövekből: *M. jakat jaksit toza ili af?* 'jártál járdogáltál-e oda, vagy nem?' V. 145 | *M. tsorat alats mols toza* 'der vater des knaben kam dahin' АНЛ. 98 | *M. moň af pinkstin toza jakaj* 'jelen nem létemkor (mikor én nem vagyok ott) oda jár' XIII. 117 | *kozo, kozo čijatan?* 'wohin, wohin, soll ich dich verheirathen?' Aik. IX. 24 | *M. mon toza af molan, tosa vaskaftemaz* 'én oda nem megyek, ott engem megcsaltak' XIII. 118 | *M. kandimal taza, kandizä tozo* 'a helyett, hogy ide hordta volna, oda hordta (tkp. ide hordani vala, azaz: h. kell vala)' XIII. 120.

Egyéb határozószók: *M. pirimida mars* 'gyűljetek egybe'; *mars sovirst* 'összekeveredtek (két nyáj)' XIII. 114 | *taratsto tarats väjs tokšest* 'ágról-ágra egybeérintettek' V. 101 | *saka malazin* 'jöjj közelembe' V. 103 | *nile tuřomščikinen puromodo vaksozin!* 'négy börtönöreim gyülekeztek mellém!' V. 103 | *M. malas samš* 'közel jönni' XVI. 334.

b) Illativus.

α) Ország, város, falu, vásár: *M. edi orgäd Jegi-pets* 'és szaladj Egyiptomba' XVI. 332 | *inoj mastors mořa sires*

'más országba tenger partjára' V. 112 | *M. ombace kisa mol'st siñtseñ mastirs* 'más úton menének az ő hazájukba' XVI. 332 | *lomañ väles urvaks maksamam* 'idegen faluba ad engem asszonyrak' V. 108 | *M. savindärät miñ velezinyk* 'wenn du in unser dorf kommst' AHL. 106 | *M. bazars arni* 'a vásárba fut' V. 151.

Erdő, berek, cserje: *kozo täji cinemnes pizine? paro virs, Atras virs* 'hova rak a csinem fészket? A jó erdőbe, az Atra erdőbe' V. 111 | *čopuda vírc, jalgaj dugaj, mon kandokšnija* 'in den dunklen wald, liebe freundin, trug ich ihn hin' Aik. IX. 4 | *vaj tumo pulos ozakšnoš* 'sie setzte sich in einem hain von eichen nieder' Aik. IX. 60 | *kilej pulos, odžorakaj, mon i kajija* 'in ein birkengebüsch, junges männchen, legte ich ihn nieder' Aik. IX. 6 | *a pustakaš lirtaš virs* 'a czi-nege pedig elrepült az erdőbe' V. 93.

A ház és részei, udvara, kerítése: *M. suvak toni pakojš* 'menj be a te titkos házádba' XVI. 337 | *a son ozi, jalgaj dugaj, koñik, ugoľnēs* 'er aber, liebe freundin, setzt sich in die thürecke' Aik. IX. 2 | *kodamo kardajš tujimiz* 'micsoda udvarba hoztak engem' V. 104 | *sovado sado jalginen turma bañazin* 'menjete be, jöjjetek társaim a börtön furdömbé' V. 102 | *kodamo pirars uskimiz?* 'micsoda kerítésbe húztak engem?' V. 104.

Víz, mocsár: *kavto gulkat tušt vec ekšelamo* 'zwei tauben gingen ins wasser, um zu baden' Aik. XII. 33 | *veškiñe, zolotoj patkiñe, vec a vaji, tolcak a palj* 'minder als das kleinste, ein goldenes fässchen, es ertrinkt nicht im wasser, noch verbrennt es im feuer' Aik. XII. 71 | *M. Durakš-praš šäis* 'der dummkopf fiel in einen sumpf' AHL. 111 || Csere-misz: nyK. βροδες kolēsē βολῶκ 'vízbe halt állat' RAM. 60 | kP. *er řeče lötnen kupeš bojžēs* 'reggel a nap fölkel s a mocsárba száll le' GEN. 72.

Kályha, zsák, kosár, bölcös, vödör: *varštaš peckas* 'beletekintettek a kályhába' V. 84 | *M. konats täci kasindij, a vandi uli jordaf pāna-kuds* 'mely egy nap vagyon, másnap vettetik kemenczébe' XVI. 338 | *ataš ecize teskavs* 'az öreg beledugta egy zsákba' V. 83 | *sajinze kapterš* 'vette kosárba' V. 100 | *pokš uramas kandži* 'sie trug ihn in die

grosse wiege' Aik. IX. 82 | *mon kajija, jalgaj dugaj, lukščad'ni lavškes* 'ich legte ihn, liebe freundin, in die schaukelwiege hin' Aik. IX. 4 | *vaj vėdras varštak* 'blicke in den wasser-eimer hinein' Aik. IX. 124.

Testrészek: *kadilat sajik ke d'ezet* 'nimm dein rauch-fass in die hand' Aik. IX. 188 | *M. šavst kädizist otsu mandit* 'sie nahmen grosse stöcke in die hand' AHL. 119 | *M. keskė-zėnza pštidezä* 'a csípejébe dugta' V. 142 | *šälms vaniča ilaz(u) ul'* 'es gebe keinen, der in das auge blickt' Aik. XII. 125 | *M. mes Joannś maksf vanijhtneñ kädś* 'hogy János vettetett az őrzők kezébe' XVI. 334 || Cseremisiz: *kCar. korməžes pura* 'befér a markába' PORK. 25.

Anyagnevek: *pižis navaž nerezė, sijas navaž pilginze* 'rézbe mártva az orra, ezüstbe mártva a lába' V. 87 | *sijas navaž krūkazo* 'ezüstbe mártva a horga' V. 101 | *vidimak moñ kulovś da porastom* 'säe mich in die asche, aber nur zu meiner zeit' Aik. XII. 77.

(β)*) *kudos kadovś tirin tetinim, ... lavskis kadovś čora taka, ... pakśas kadovś vidin šurom* 'a házban maradt nevelő atyuskám, a bölesőben maradt kis fiam, a mezőn maradt elvetett gabonám' V. 86 | *M. kedits ilats Durakt kätś* 'seine haut blieb in der hand des dummkopfs zurück' AHL. 111 | *uš čavo kudos kadimiž* 'sie liessen mich in der leeren stube' Aik. IX. 10 | *M. sän min sodasašk, konat vires-ėlemä* 'azt mi tudjuk, kik az erdőben voltunk' XIII. 126 || Ugyanígy a cseremisizben is: *nyK. šėryš ieszli edem kola* 'egy ember az erdőben meghal' RAM. 202 | *kP. tuleš jūla* 'a tűzben ég' GEN. 63 (vö. md. *jakstere tolnes kurtavi grivinem* 'vörös tűzbe mégég sörényem' V. 109).

Névutók.

Lanks '-ba, -be': *M. maksazä parašints tejst kädneñ lanks* 'és minden pénzt adá kezökbe' XVI. 369 | *kšni patej, toñ kužneć tejinžet, mastor lankś noldinžet* 'schwester eisen, ein schmied hat dich gemacht, in die welt kommen lassen' Aik. XII. 8.

*) Vö. BEKE Ö. Finnugor határozós szerkezetek (NyK. XLIII. 161.)

Pots '-ba, -be': *sovas rivez penge pots; sarazinze meňst mešoksto, koda sovas penge pots* 'bement a róka egy fatókébe, a tyúkjai elszabadultak a zsákból, a mint bement a fatókébe' V. 96.

Jotks 'közé': M. *šufta jotks bikā povs* 'ein ochse gebunden zwischen bäumen' AHL. 142 | *kajasa pańda jutks* 'ich werfe es zwischen die beete' Aik. XII. 31.

Kučkas 'közibe', *kunčkazo* 'közepébe': M. *koda ucatneň virgastneň kučkas* 'mint juhokat farkasok közibe' XVI. 344 | *keď kunčkazuyk putusi, tijk kurginizijk kapidisi* 'wird es in die mitte eurer hand legen, wird es in euern mund heben' Aik. XII. 22.

c) *Sublaticus*.

α) Általában hely: *tarkazonzo ararca* 'ich werde es auf seinen platz stellen' Aik. XII. 22 | *miň tarkas ežems pucinek* 'wir wollen sie auf ihren platz, auf ihre stelle setzen' Aik. IX. 152 | *šildej pulos, jalgaj dugaj, mon i kajija* 'auf eine tümpelige stelle, liebe freundin, legte ich ihn nieder' Aik. IX. 6 | *lomaňis praš se tarkas* 'der mensch ist auf jener stelle gefallen' Aik. XII. 4 | M. *arak näimä vasts* 'állj olyan helyre, a hol megláthatnak (szószerint: állj látó helyre)' XIII. 118—119.

Mező, út, udvar: *poručik dumí poxo'c mole'me, poručik dumí ve strojs ara'mo* 'der lieutenant denkt in's feld zu ziehen, der lieutenant denkt sich in die fronte zu stellen' Aik. IX. 92 | *Ox šisem kineň ki ulos* 'an einem scheidewege von sieben wegen' Aik. IX. 44 | *Kata lišekněs kardajs veňeľej* 'Katja trat auf den hof, in's freie heraus' Aik. IX. 30 | *mon kardajs lišín* 'ich trat hinaus auf den hof' Aik. IX. 204.

Tető, esúcs, vég: *kudoprás babaš a kuzivi* 'a háztetőre az asszony nem hághat föl' V. 95 | M. *šaj sildi-pras pizná tiš* 'egy mocsárdombra rakott fészket' V. 150 | M. *Duraks kučis tumit preas* 'der dummkopf kletterte auf die spitze der eiche' AHL. 110 | M. *Durakt preas praš mař* 'auf den kopf des dummkopfs fiel ein apfel' AHL. 107 | *uš a čere pes, alo pes, uš kuněka kuros, šupav roc, seze Kird'uvan čjaksňiz* 'nicht an's obere ende, nicht an's untere ende, in die mitte (des dorfes), in eine reiche familie, dorthin verheiratheten sie Kirdjuva' Aik. IX. 12 | Cseremisiz: kUr. *pište-βù i ð š küzà* 'fö-

mászik a hársfa tetejére' WICHM. 214 | kP. *tumona čaška βuješ pəžašəm əšta* 'a bagoly fészket egy nyirfa csúcsára rakja' GEN. 34 | kCar. *đər-söremən ayan βuješəžə kuđ-tormakan tumə šočəlden* 'a mező végén egy hatágú tölgy nőtt' PORK. 35.

β) *təfəzo soč kavto čurkat véjc čuvto p'ras* 'der vater band zwei klötzchen an einem baumgipfel zusammen' Aik. XII. 80 | M. *a snavš iladi tumit preas* 'die erbsen aber bleiben' auf der eiche' AHL. 111 | *avañ kadija mon ežem p'iras* 'die mutter liess ich am ende der bank zurück' Aik. IX. 44 | *lanks* névutóval: *teji·ólín pižə pižə luga laŋks* 'ich möchte auf der grünen wiese mein nest bauen' Aik. IX. 88 | M. *tilen vasta vidif uma laŋks* 'ich würde eine stelle machen auf dem besäeten felde' AHL. 132—133 || Cseremis: kP. *punžö βuješ tuləm oltałəm* 'a fenyő tetején tüzet gyujtottam' GEN. 68.

Névutók.

Lanks '-ra, -re' (e névutó használata sokkal kiterjedtebb, mint-az egyszerű ragé):

Föld, út, part: M. *məs mon sañ kandama lad modat lanks* 'hogy én hozzak békességet a földre' XVI. 344 | *kajiž kotomkast ki lanks* 'levetették az általvetőt az útra' V. 92 | M. *ombace pras kevn vastatneñ lanks* 'némely esik köves helyre' XVI. 349 | M. *i mižarda son jotas ombace berəgt lanks* 'és mikor ő juta a tulsó partra' XVI. 341.

Ablak, kapu, fal, deszka, bárka: *valma laŋks puti-že* 'an das fenster stellte sie es' Aik. IX. 106 | M. *šobdava vstašt, poles žožain orta lanks* 'reggel fölkeltek, a gazda föl-mászott a kapura' V. 145 | *lavca laŋks varštin, babakaj* 'ich blickte auf das wandbrett, grossmütterchen' Aik. IX. 206 | *asto(l) laŋks ežiž put* 'aber auf den tisch hat man es nicht gesetzt' Aik. XII. 31 | M. *sodasa, nat sembä od lomatt, konat strug lanks jakajht* 'tudom [hogy] ezek mind fiatal emberek, kik barkedára járnak (t. i. barkedát vontatnak)' XIII. 128.

Testrészek: *pustakaš valks atañt koña lanks* 'a czi-nege leszállt az öregnek homlokára' V. 92 | M. *prants lanks vets pras* 'fejével (fejére) esett a vízbe' XIII. 113 | *možot pras Icaŋka bojar ava tejteret laŋks, možot tejteret kedenze laŋks*

eli piljenzę la y ks 'vielleicht ist Ivanka auf deine tochter, die herrin, gefallen, auf die hand deiner tochter etwa oder auf ihren fuss' Aik. XII. 3 | *ančak stavtik moň Andrejin pilge la y ks* 'erhebe nur meinen Andrei auf die füsse' Aik. XII. 1 | *M. i putnijht lomani laftusnan lan ks* 'és vetik az embereknek hátukra' XVI. 365 | *M. tumit preasta pras tserä alašat la y ks* 'von dem gipfel der eiche fiel eine eichel auf das pferd' AHL. 109.

Troks-, turks '-n át': *ravin troks ležgeň piks targaž.* — *šedra-piks* 'a Volgán át háncskötél húzva. vödör-kötél' PAAS. Mordw. Chrest. 1 | *M. i kosik vet turks karmašt jotamā* 'und als er über das wasser zu fahren beginnt' AHL. 122.

K'eles '-n végig': *ménele·n kele·s pužo·, tolgazo·, mas-toro·n kele·s jakšte·r vérnazo* 'überall am himmel umher wurden seine daunnen, seine federn zerstreut, überall auf der erde umher wurde sein rothes blut verspritzt' Aik. IX. 92 | *paksän keleš odírva avarkšni* 'über das feld hin klingt das klagelied einer jungen frau' Aik. XII. 49.

d) Allativus.

Csak névutókkal:

Lanks '-hoz': *M. pačkits orta lan ks* 'érkezett a kapuhoz' V. 150—151 | *Suro väd lan ks tuš muškeme* 'a Szura vizéhez indult mosni' V. 108 | *uš koda pačkué orta la y ks* 'nun, als er die pforte erreichte' Aik. IX. 8.

Vaks(s) '-hoz, mellé': *tušt väle vaks* 'elementek egy faluhoz' V. 92 | *koj baslovat tirinem tetakaj? pokš tetan vaks, babaň vaks. tirinem tirä avakaj, koj baslovat tirinen? pokš tetan vaks, babaň vaks, lamo kulü rodin vaks* 'hova adsz áldást édes atyuskám? Nagy atyához, nagy anyához. Etetöm édes anyuskám, hova adsz áldást? Nagy atyához, nagy anyához, sok híres nemzetséghez' V. 103—104 | *dü molt moň vaks!* 'und (dann) komm zu mir!' Aik. XII. 88 | *tejteres matš ovton vaks* 'a leány lefeküdt a medve mellé' V. 100.

Malas 'mellé, -hoz': *M. mižarda šaštašt Jerusalimt malaš* 'mikor közelgettek volna Jeruzsálemhez' XVI. 361.

Ekšes 'mögé': *kudaňeň lađi stol ekšes* 'dem brautwerber geziemt es auf den platz hinter dem tische (sich zu setzen)'

Aik. IX. 136 | *siš' en-pramo karas, a siš' en-pramo karas! purgíne inazoro paz mazi damajen ekšez tejt' erenze maksí 'te hétfejú Karjas, hétfejú Karjas, Purgíne fejedelem isten Mazi Damajhoz adja leányát'* PAAS. Mordw. Chrest. 8.

T'ejs '-ig' (a MÁTÉ-evangélium fordításában): M. *ušpataz mekipalčetneň vasencetneň tejs* 'elkezdvén az utolsóktól az elsőig' XVI. 340 | M. *kepidavijš menelt tejs, adt tejs prajat* 'felmagasztaltattál az égig, a pokolig vettettél' XVI. 346 | REGULYNÁL *tes* alakban: M. *lomaň tes molaň* 'emberhez (valakihez) megyek' XIII. 114.

2. Időhatározók.

a) M. *mizaris teet lats, senaris eräk task* 'a míg neked jól lesz (jó dolgod lesz), addig élj itten' XIII. 127 | M. *ašjis ezk šobdavas* 'er sass dort bis zum morgen' AHL. 119 | M. *min molemä šopidims* 'mi mentünk, míg sötétedett' XIII. 120 | M. *tän tiems af noldasa* 'míg ezt meg nem csinálja, el nem eresztem őt' XIII. 120.

T'ejs '-ig' névutóval találunk a MÁTÉ-evangélium fordításában időhatározókat is: M. *i ulš tosa Irodt kulimat tejs* 'és lakék ott Heródes haláláig' XVI. 333 | M. *Vavilonti-gä vätamat ezda Xristost tejs kemnilijä šacamat* 'a Babilonba viteltől fogva Krisztusig tizennégy nemzetség' XVI. 331.

β) *godozonzo kasan* 'in einem jahre wachse ich auf' Aik. XII. 27 | *godozonzo čačij i kasi* 'in einem jahre wird es geboren und wächst es auf' Aik. XII. 28 | *son iježenze kolmo raz šveti, son godozonzo kolmunst keňeršti* 'in einem jahre blüht er dreimal, in einem jährchen bringt er die früchte dreimal zum reifen' Aik. IX. 36.

3. Célhatározók.

babaj, robotas kučilit 'du sandtest mich, grossmutter, an die arbeit' Aik. IX. 208 | *ton jarca ms jamiň pídiča* 'eine, die kohlsuppe zum essen kocht' Aik. IX. 124 | *a toň tandavtoms targínek* 'nicht, um dich zu erschrecken, haben wir (unser lied) angestimmt' Aik. IX. 114 | M. *kandan ved štams* 'vizet hozok mosásra' XIII. 118 | M. *vađ Irodš karmaj vešan-*

dama jomaftams idl 'mert Heródes fogja keresni elpusztításra a gyermekeket' XVI. 332.

4. Translativus, essivus.

säjed kopnas vačkakšnost 'sűrű asztagba rakogatták' V. 101 | *M. i sotijnt sinñ pulfs* 'és kössetek azokat kévékbe' XVI. 350 | *M. kodama märgs zakont-esa Mojsejs svädetelstvas tejst* 'melyet parancsolt Mózes bizonyságul nekik' XVI. 340 | *M. i šavazä irvants* 'és vevé feleségül' XVI. 332 || *Cseremis z:* factivus és prædicativus: nyK. *saltakeš keš* 'katonának menni' RAM. 117 | kCar. *βεγοζελαν šu·kə oksa·m pue·n kuzəkə·š* 'vejének sok pénzt adott hozományul' FORK. 14.

5. Véghatározók.

kšks pečas, runks lačas 'a testhez tapadt, a derékhoz illett' V. 103 | *možot son kežijavé Ivanka lajks* 'sie ist vielleicht über Ivanka erzürnt geworden' Aik. XII. 3 | *M. ar kăzi-jakšnijs sohtsen bradants lan ks abun* 'mind a ki haragszik az ő atyjafiára ok nélkül' XVI. 336.

6. Eszközhatározók.

Tiszta eszközhatározót nem találunk: *M. tsut soñ latsinza pilksnen lajks stäust* 'konnten sie kaum auf ihren füßen stehen' AHL. 123 | *M. duraks kundazä virgast pilis* 'der Dummkopf packte den wolf am schwanz' AHL. 111 | *a nejavi, piles a maravi, p'revs čudavi* 'es kann nicht gesehen werden, es kann nicht mit dem ohre empfunden werden, (nur) dem verstande macht es sich bemerkbar' Aik. XII. 25 | *M. ramašt sinñ lan ks šakan-tijt moda* 'megvevék azon a fazekasnak ama mezejét' XVI. 374 | *M. daj skaterl polaftsask manda lan ks!* 'hadd cseréljük el az abroszt botért!' V. 146.

IX. A -s'o, -s'e (-sne), -s'ã ragos határozók.

1. Helyhatározók.

a) Határozószók.

Bent, kint, hátul, otthon: *serojt burojt rakszanzo potso* 'szürkék és pejek az ő lovai bent' V. 107 | *karmatam esinze eramo* 'mi fogunk benne lakni' V. 84 | *M. sembä-li kutsa šumbrat?* 'vajjon otthon mind egészségesek-e? V. 148 | *M. kutsa kulist vehksa tsorasna* 'zu hause starben ihre neun söhne' AHL. 134 | *bojar avas kudoso, oza penze usoso* 'die bojarin ist im hause, ihre ärmelenden sind draussen' Aik. XII. 27 | *baba mukorco griveñnik* 'im hinteren einer alten ein grivnik' Aik. XII. 26.

Névmási tövekből; *toso ovto kerksi erginet kumbri-net* 'ott egy medve gyöngyöket, kagylókat füz' V. 99 | *M. son tosa jakai* 'er wandert dort' AHL. 110 | *M. kosa od šacfs Judejan oču-azirs* 'hol született a zsidók új királya' XVI. 332 | *koso*; *koso · D'riga · n ava · rdi, us koso*; *koso · D'riga · n kolgi · ndi?* 'wo, wo weint Driga, wo, wo vergiesst Driga thränen?' Aik. IX. 102 | *M. staka tasa kalin kundamas* 'nehéz itt a halászás' XIII. 119.

b) Superessivus.

Föld (ált. hely), tenger, part: *M. modasa atanä sakalinza ussiht* 'ein alter ist in der erde, sein bart ist draussen' AHL. 140—141 | *paksaso soki atine* 'auf dem ackerfelde pflügt ein alter' Aik. IX. 66 | *oz stepsë arast tirin tetat, škin avat* 'o, auf der steppe giebt es dir nicht den vater-ernährer, die mutter-erzeugerin' Aik. IX. 214 | *cit a sukan tarkaso* 'nein, am tage ist sie nicht auf dem platze einer hündin' Aik. IX. 150 | *son eri-jak vere tarkaso* 'ö lakik is magas helyen' V. 85 | *jutkinése kudat kišcit* 'in dem mittelaume tanzen werbeleute' Aik. XII. 31 | *utkas moraso, puloso b'erok laykso* 'die ente ist im meere, ihre schwanz auf dem strand' Aik. IX. 65 | *M. windi atä morasa venčkasa* 'úszikál egy öreg a tenge-

ren csólnakban' V. 146 | *véd čiresę píci* 'tolt 'am wasserrande versengende feuer' Aik. XII. 67 | *ine vědiň čiresę ašo kev* 'an dem strande des grossen wassers ist ein weisser stein' Aik. XII. 14.

Égtáj, széle, vége valaminek: M. *vad min nájask eštents šistamat širesa* 'mert mi láttuk az ő csillagát napkeleten' XVI. 332 | *kerč bokasom ašči jat(o) ava* 'an meiner linken seite steht eine fremde frau' Aik. IX. 186 | *mon séret pēsē avarđan* 'weine ich am ende deines leichnams' Aik. IX. 204 | *mon ulan vide širesä kolmitses* 'ich werde auf der rechten seite der dritte sein' AHL. 98 | *sä vett oma sirisa jhä hiš moli raiti* 'geht jenseits von diesem wasser ein weg zum paradiese' AHL. 122.

Udvar, pad stb.: *aras kardajse moň babam* 'meine grossmutter ist nicht auf dem hofe' Aik. IX. 204 | M. *stantsa točindaf pilgenäs* 'auf der drehbank seine füsse gedreht' AHL. 135 | M. *tol šävsa* 'feuer am kienspan' AHL. 141 | *šerej panco ečke tumo* 'auf einem hohen hügel wächst eine dicke eiche' Aik. XII. 11 | M. *i kšandijht taradnzan potmasa* 'és fészket rakjanak ágain' XVI. 350 | M. *krandassa v. nurtsa jakaj* 'szekéren v. szánon jár', *lotkasa ujendi* 'csónakon jár (tkp. úszik)' XIII. 113.

Testrészek: *píže čapka prásonzo* 'sie hat einen grünen hut auf dem kopf' Aik. IX. 232 | M. *šlāpa prásantsa, kāmōt pilksantsa* 'kalap a fején, csizmak a lábain V. 148 | *vé pilksenzē olgo·ň kar* 'an dem einen fusse hat er einen schuh von stroh' Aik. IX. 100 | *ravušo péřčatkat kecenzę, ravušo kart pilksenzę, ravušo karkst pilksenzę, ravušo prakstat pilksenze* 'schwarze handschuhe an den händen, schwarze bastschuhe an den füssen, schwarze bastschuh schnüre an den füssen, schwarze beinbinden an den füssen' Aik. XII. 7 | *omboće bokant ejsę nardaš čamanzo* 'er rieb sein antlitz an der anderen seite' Aik. XII. 88 || Cseremis z: kCar. *d'alpai kemem d'olāštem* 'szattyán csizmám a lábamon' POK. 42 | kP. *kedalāšte tošar* 'fejsze a derekán' GEN. 45 | A magyarban is találunk ilyen alakokat: *Kerályi korona a fejében.* ÉRDY C. 511 bb. | A finnben csakis így.

Névutók.

Lanksä, lan̄ksö (lan̄ksu, nan̄s'ä) '-n':

Föld, víz, tenger: *mešt mastor lan̄ksö nej latknie* 'was es auf der erde auch nur für thäler giebt' Aik. IX. 222 | *lugañt lan̄sko, urakaj, vide kilej* 'auf der wiese, schwägerin, eine gerade birke' Aik. IX. 16 | M. *đada kočka parašitneñ moda lan̄ksa* 'ne gyűjtetek kincset e földön' XVI. 338 | *ine ved lan̄ksö atine, sakalozonzo purksi* 'an dem grossen wasser ist ein alter, mit seinem bart spritzt er' Aik. XII. 29 | *morañt lan̄ksu sudnat, karablat* 'auf dem meere sind fahrzeuge, schiffe' Aik. IX. 80 | M. *sä vedt lan̄ksa li lama barkat uñendijht* 'azon a vizen sok bárkák úsznak' V. 148 | *eres ašš mastur nan̄sa mazi Damaj* 'es lebte einmal auf erden der schöne Damaj' Aik. XII. 134.

Út, tér, part: *ki lan̄ksö godavš čvto undo marto* 'az úton egy fa találkozott oduval' V. 93 | M. *nājas ombacet tevftima aščijht mišandama-vastt lan̄ksa* 'láta más rendbelieket hivalkodni állván a piaczon' XVI. 360 | M. *a sembä narodš aščas beragt lan̄ksa* 'az egész sokaság álla a parton' XVI. 348—349.

Híd, hajó stb.: *karabla lan̄ksö vaj nekrut saldat!* 'a hajón jaj rekrut [és] katona!' V. 86 | *ašči pop sed lan̄ksö* 'es steht da ein priester auf einer brücke' Aik. XII. 26 | *lato lan̄ksso čerģes sokori sokori* 'auf dem schober wühlt ein wolf' Aik. XII. 40 | *mon kalmot lan̄ksö nej aščan* 'so befinde ich mich doch jetzt auf deinem grabe' Aik. IX. 204 | *čekenť lan̄ksö gulkiñe* 'auf der haspel eine taube' Aik. IX. 232 | M. *avanäts patnä-kutt lan̄ksa šivanä vajgälht javsi* 'az anyja a kályhán vékony hangokon jajgat' V. 151 | *gajgi ruži jazo lavtomonzo lan̄ksö* 'sein lautschallendes gewehr liegt auf seiner schulter' Aik. IX. 60 | M. *skatert lan̄ksa jakster bratnä* 'auf dem tisch-tuch ist eine rothe holzkanne' AHL. 133 | *a kudoso kardajse, pačk baña polok lan̄ksö, ašo pilget kožovt lan̄ksö* 'nicht in haus und hof (verweilst du), beständig auf der schwitzbank der badstube, die füsse auf den badstubenofen (gelegt)' Aik. IX. 148.

P'raso, prása, píra 'so, preasa 'tetején, végén':

Ház, hegy, domb: *kudo práso baba ozado* 'auf dem dache sitzt eine alte' Aik. XII. 38 | M. *kud preasa lomañ*

kurksni 'auf einem hause gleitet ein mensch' AHL. 141 | *pandoñt praso umař čvto* 'auf dem gipfel des hügels ein apfelbaum' Aik. XII. 12 | M. *Simbirskäj oš panda prasa* 'Szimbirszk városa hegy tetején' V. 148 | *gubor píraso ulizi* 'halomtetön legyen' V. 88 | *Suro praso stanneze* 'a Szúra fején az osztovátája' V. 101 | *čuks praso ašo ata* 'auf dem kehrichthaufen befindet sich ein weisser alter' Aik. XII. 8 | M. *kelas ašdi kapa preasa* 'ein fuchs sitzt auf einem heuschober' AHL. 118.

F a, p a d stb.: *parmiščant praso iñe guj, koli guj* 'auf dem gipfel des dicken baumes ist eine grosse schlange, eine verderbliche schlange' Aik. IX. 38 | M. *tunit preasa täläiht snau* 'auf der eiche drischt man erbsen' AHL. 111 | *poručik ašči eže'm píraso* 'der lieutenant sitzt auf dem bankende' Aik. IX. 92 | *sur píraso šijaso* 'silber auf dem fingerende' Aik. IX. 136.

Ekšse -n (tkp. 'mögött'): *te stolint ekšse niñ jarstanok* 'an diesem tische essen wir' Aik. XII. 20.

Velksa -n át: M. *pakšat velksa vai-kavskä* 'ein butterkrug über einem ackerfeld' AHL. 140 (prolativus).

c) *Inessivus.*

Ország, város, falu: *miñek matorco eramoš paro, miñek Raššejsë eramoš vadřa* 'in unserm lande ist das leben gut, in unserm Russland das leben herrlich' Aik. IX. 32 | *Dřiga·ñ ava·rdi Penza goroco* 'Driga weint in der stadt Penza' Aik. IX. 102 | M. *Moskusa laksiht* 'man haut in Moskau' AHL. 141 | M. *ulen ošsa, äncäk af täci* 'voltam a városban, de nem ma' XIII. 116 | *viškinka ošnese šisem šat kazak turit* 'in einem kleinen städtchen balgen sich sieben hundert kosaken' Aik. XII. 72 | *velesë šupav Vaš(a) ata* 'in dem dorfe ist reich der alte Wassili' Aik. IX. 46.

Víz, tenger, forrás, ég: M. *vetsa kula Tatarht* 'im wasser todte tataren' AHL. 141 | *vece señ petkelt* 'im wasser blaue mörserkeulen' Aik. XII. 71 | *iščo eräs ajšš moraso kolmo-praso guj* 'ferner lebte, war einmal in den meere ein dreikopfige schlange' Aik. XII. 87 | M. *äšisa pitin olga* 'eine

tannenstange in einer quelle' AHL. 144 | *kudoprām tokaš menel vaks, pele menelse valmanzo* 'a háztetőm fölért az égig, fél égben az ablakai' V. 104.

Erdő, berek, kert: *virce kajš, vircte livtiš* 'es wuchs in dem walde heran, man holte es aus dem walde' Aik. XII. 72 | M. *virisa kolma neškä pernike* 'az erdőben van három méhesünk' V. 144 | M. *Foma avarđi roščasa* 'Foma weint im haine' AHL. 139 | M. *satsa bedada lama tis* 'im garten machte es viel schaden' AHL. 121.

Ház, istálló: *bojar avas kudoso* 'die bojarin ist im hause' Aik. XII. 27 | M. *i karmašt eřama fkä kudsä* 'és kezdtek élni egy házban' XVI. 331 | M. *muš virsta kudnä, sä kudnäsa kolma tsorat* 'fand im walde eine hütte, in dieser hütte (waren) drei jüdlinge' AHL. 99 | *žaro kardont ejsg b'rovnatne* 'so viel es in dem stalle balken giebt' Aik. XII. 18 | *čopuda karco kircinek* 'im dunklen stalle halten wir sie' Aik. IX. 112.

A ház részei: *čavo bařaso Kužmaň Darja avarđi* 'in der leeren badstube weinet Kuzjma's Darja' Aik. IX. 50 | *gorničaso šijäh stol* 'in der stube ist ein silberner tisch' Aik. IX. 66 | M. *kud užisa ofta rangi* 'in der badstubenecke brummt ein bär' AHL. 143 | *baňa ugoľco ovt rangit* 'in der ecke der badstube brummen bären' Aik. XII. 26.

Kályha, hordó, zsák, tarisznya, árok: *uštumaso jam aras* 'in dem ofen giebt est keine kohlsuppe' Aik. IX. 126 | M. *pänäkutsa ofta rangi* 'im ofen brummt ein bär' AHL. 140 | *pečka ugulcu tatarah kalnu* 'in der ofenecke ist das grab eines tataren' Aik. XII. 50 | *braga uskan sorokovoj bočkasö, vina uskan petvedornoj lagunco!* 'dünnbier werde ich fahren in einem fasse, das vierzig eimer enthält, branntwein werde ich fahren in einem fasse, das fünf eimer enthält!' Aik. IX. 132 | *babaš korti mešokso* 'az asszony szöll a zsákban' V. 95 | *son košel'kaso prákat sajs* 'pirogen nahm er in einem ranzen (mit sich)' Aik. IX. 58 | *bojar kaňtli žepsenze* 'der bojar trägt es in seiner tasche' Aik. XII. 27.

Csónak, böleső, kosár: M. *ventšsa, alaskan Zevedejt marta* 'csónakban az ő atyjukkal Zebedeuossal' XVI. 335 | *ve lavškesent tejter ejt* 'in einer wiege liegt ein töchterchen'

Aik. IX. 108 | M. *nuramnäsa žaba* 'ein kind in einer hängewiege' AHL. 142 | M. *lotksa kazaň pakarht. Penčkersa kat-suft* 'ziegelzähne im einer grube. Löffel im löffelkorbe' AHL. 142.

Testrészek: M. *alat kätša mandil* 'in der hand des bauern war ein stock' AHL. 120 | M. *vad' koda Jonas ulš kitaň peksa kolma sit i kolma vet* 'mert amint Jónás a czethal gyomrában volt három napot és három éjszakát' XVI. 348 | *mežin šedejsě aščitajk, kona šedejsě lužalan?* 'was haben wir für ein herz, dass wir säumen welch ein herz habe ich, dass ich unthätig da stehe?' Aik. IX. 216 | M. *i mes vanat šardat lanks bradtsen selmesa* 'miért nézed a szálkát atyádfiának szemében' XVI. 339.

Ruha: *ux, čisté jakí Palaj kotaso, ux, čisté jakí Palaj čulkaso* 'o, jeden tag geht Pelagia in schuhen, o, jeden tag geht Pelagia in strümpfen' Aik. IX. 18 | *kavto lomaf ve poykso* 'zwei menschen in denselben hosen' Aik. XII. 33 | M. *kämotneesa čulkanza, apak kanik lämbiňat* 'a csizmákban harisnyái viseletlenek, melegek' V. 148-149 | M. *Matrona jakai päk mudranasta šutkssa seřgasa* 'Matrona wandert sehr künstlich in schuhbändern und beinwickeln' AHL. 131.

Egyéb főnevek: *kaľ puloso čej pulo, čej puloso jakšargo* 'füzfabokorban sásbokor, a sásbokorban récze' V. 86 | M. (*näftizä*) *kodanä son kšnisä kišnis* 'wie er in eisen getanzthatte' AHL. 123 | M. *to karmajt in veselendama es rodnoj sem-jasast* 'akkor kezdenek már vigadni a magok édes családjokban' V. 148 | M. *i ar urma lomaňsa* 'és (gyógyítani) minden erőtleniséget az emberek között' XVI. 335.

Lajkso (-sa) '-ban, -ben': M. *konats uli meneltneň lanksa* 'aki az égben lakozik' XVI. 344 | M. *koda menel lanksa, modaf lanksanga* 'mint a mennyben, a földön is' XVI. 338 | *šisem ved' lajksa ved' melhücanok* 'in sieben gewässern haben wir wassermühlen' Aik. IX. 26 | *pokš vir lajksa jakštere piče* 'in dem grossen walde ist eine rote tanne' Aik. XII. 15 | M. *maksť tejn tasaze lapšava lanksa prants kstindaj Joannt* 'hozasdd el nekem egy tálban a Keresztelő János fejét' XVI. 351.

Kunčaso (kunškasö, -sa, kunčasa) 'közepén': *virňt kunčkasö parmišča* 'in der mitte des waldes ist ein dicker baum' Aik. IX. 64 | *vir kunčkasu poza par* 'immitten des waldes

ist ein dünnbierfass' Aik. XII. 72 | M. *paksau kunčkasa vaišaka šenādi* 'mitten auf dem ackerfeld brennt ein butterfass' AHL. 140 | *lugañt kunčkaso kolmo polk saldat* 'inmitten der wiese sind drei soldatentruppen' Aik. IX. 44 | *kudo kunškaso ovto lapa* 'ház közepén medvetalp' V. 89 | M. *kijaks kunčasa vaznānza* 'a ház födele közepén a borjai' V. 151 | *kijaks kunčkaso ašo erge* 'auf der mitte des bodens eine weisse perle' Aik. XII. 35 | *pando·n kunčkaso·pek paro·gužna·, gužna·n pīraso·mazi·ořolnē·* 'zwischen den hügeln ist eine sehr gute leiter, auf dem gipfel der leiter ein schöner adler' Aik. IX. 90 | M. *tā jotkuva ventšš uls ni oču-lājť kučkasa* 'immár a hajó volt a tenger közepén' XVI. 352.

Jutkso 'között': *kavto rodñan jutkso, tiriñ telej, otkazat* 'zwischen den zwei verwandschaften wirst du mich übergeben, vater, verpfleger' Aik. IX. 178 | *kenžē·nzē jutkso·ravužo gogna·j* 'zwischen seinen klauen ein schwarzer rabe' Aik. IX. 90 | *kavto pando jutkso purgīne raņgi* 'zwischen zwei hügeln rollt ein donner' Aik. XII. 34 | *añčak jalgañ jutksu araš moñ lāmñim, añčak jalgañ jutksu araš moñ sērñim* 'unter den freundinnen giebt es nur meinen namen nicht, unter den freundinnen giebt es nur meine gestalt nicht' Aik. IX. 162 | M. *konañ tin kulaftašt cerkvat i žertvennekt jotksa* 'kit megöltetek a templom és az oltár közt' XVI. 367.

d) *Adessivus.*

Tkp. csak névutós főneveket találunk, ha nem veszzük ragos főnévnek a *kecē* (kátsä) szót, amely '-nál, -nél' jelentésű névutóként használatos, pl.: *tolko·a aščit Obrajeñ kecē, Obrajeñ kecē poručik ašči, Obrajeñ kecē poručik gošti* 'nur bei Obrai verweilen sie nicht. Bei Obrai verweilt der lieutenant, bei Obrai gastet der lieutenant' Aik. IX. 92 | M. *moñ tasa kafta traksenā, dšado baška alāzen kátsä fkü alašazā* 'nekem itt két tehenem van, meg ezenkívül az atyámnál egy lovam van' XIII. 130 | Hasonló a magyarban: *Bíró kézben van a dolog. Kéznel van.*

Vaksso(-sa, vaksisa) 'mellett': *lavski vaksso sajiñ polam* 'bölcso mellett elvett feleségem' V. 86 | M. *mon kolaj karandazt*

vaksza asčikšnan 'mindig a szekér mellett maradok' V. 142 | *M. muš tol, tolt vaksza ata* 'er fand feuer, ein alter (ist) beim feuer' AHL. 113 | *M. cerkavt vaksza eräj* 'a templom mellett lakik' V. 143.

Ušoso '-n kívül: *butto eratanjk, uřakaj, vel(e) ušoso, vel(e) ušoso, uřakaj, pokš pakšaso* 'ganz als wohnten wir, schwägerin, ausserhalb des dorfes, schwägerin, auf einem grossen ackerfelde' Aik. IX. 16.

Ekšše 'mögött': *erit kavto pand(o) ekšše* 'sie leben hinter zwei hügeln' Aik. IX. 166 | *idikaja stol ekšēt* 'gewinne dir den platz hinter dem tische' Aik. IX. 136.

Tesä (o: *tejs'ä*) '-nál' *M. popen tesä eräj* 'a papnál lakik' V. 143.

2. Eszközhatározók.

Eszköz: *opät čavi čavi peš-čurvo* 'megint üti üti a serpenyönyéllél' V. 99 | *a kavto sokaso son sokaž* 'nicht mit zwei pflügen ist sie gepflügt' Aik. IX. 122 | *M. a ombacet šavaž kevsza* 'és némelyeket megkövezték' XVI. 363 | *mašinnnoj eskše čačiči* 'mit einem fabriksnagel schlug er sie fest' Aik. IX. 162 | *M. peilsa keršan* 'kessel vágok'; *kätsa amelaj* 'kéz-
zel merit' XIII. 112 | *te sad vaniča atinēs nardiže pačäüt ejse* *čamanzo* 'der den garten bewachende alte rieb mit dem tuche sein antlitz' Aik. XII. 87 | *M. perf-päldä tuvit laņks petst mantsa, tälmsa, kotskargasa* 'von allen seiten fielen sie über das schwein her mit stöcken, besen, ofengabeln' AHL. 121 | *m ejse nalksat, šekeñ ejse tokavat* 'womit du spilst, daran stosst du dich' Aik. XII. 75 | *M. a simims aš mezsza* 'aber es ist nicht da womit man trinken kann' AHL. 111.

Testrészek: *karmaš vanmo kavto sälmsenze* 'kezdett nézni a két szemével' V. 91 | *niile keče, čop kolmo raz roboti* 'arbeitet an einem tagen drei mal mit vier händen' Aik. XII. 56 | *ańčak marčitiñ pilesēm* 'ich habe nur mit meinem ohre gehört' Aik. IX. 188 | *i pilesnan-esa stakasta kuliht* 'és füleikkel nehezen hallottak' XVI. 349 | *karmašt čurmo, tuvos sudosonzo, a ovtoš lapasonzo; čuvst pokš jama* 'elkezdték ásni, a disznó az orrával, a medve a talpával, ástak egy nagy vermet' V. 90 | *karmaš rivezeš pulosonzo draznamo*

pinetneñ 'kezdte a róka farkával ingerelni a kutyákat V. 92 | *M. kona pilksa kučerdi* 'der andere stösst mit den füssen' AHL. 121.

Tűz, víz, folyadék: *M. son karmaj kstindama tinñ svätöf duzsai tolsa* 'ő fog keresztelni titeket Szentlélekkel és tűzzel' XVI. 333 | *M. kula-vetsa valiz, preats pets; valiz arik-vetsa* 'sie begossen ihn mit todeswasser, sein kopf heilte an; sie begossen ihn mit lebenswasser' AHL. 102 | *M. mon soñ valinä lakaj vetsa* 'előtöttem őt forró vízzel' XIII. 117 | *miñ ojsé pírat vatsinék* 'mit öl schmieren wir deinen kopf' Aik. IX. 124.

Erő: *M. son pañtsij šajtantneñ sinñ ze očut Veelzevult vijsa* 'ő kiűzi a sátánt Belzebub által' XVI. 347 | *M. vihsta nelgezü* 'erővel (erőszakkal) vette el' XIII. 112 | *M. a kida mon škajñ duzsai pañtsan šajtant* 'ha pedig én Isten lelke által üzöm ki az ördögöt' XVI. 347.

Név, szó, szóbeszéd: *mazé lémsé šejeriñk* 'ihr riefet sie bei ihren schönen namen' Aik. IX. 158 | *pokordimiš sukaso* 'sie haben uns mit dem namen «hündinnen» geschimpft' Aik. IX. 138 | *mon pile mara msó, zakon jalgakaj, marčija* '(nur) durch hörensagen, eheliches freundchen, habe ich es erfahren' Aik. IX. 214 | *M. vad kodama sudsá sudindatad* 'mert amilyen ítélettel ítélték' XVI. 339 | *M. sánkso mon kortan tejst jovkssa* 'azért szólok nekik példabeszéded által' XVI. 349.

Valamivel táplál, ellát, fölszerel, ruház: *M. i siñ antsisin pamirkssa* 'fűtötte sie mit brodkrumen' AHL. 127 | *añcak raman pakśaso prānok tratanok, añcak raman pakśaso skotināt tratanj* 'nur mit gekauftem felde werden wir uns ernähren, nur mit gekauftem felde werden wir unser vieh ernähren' Aik. IX. 36 | *plisovojsé orštažat* 'mit einem plüschenen (gewand) bist du bekleidet' Aik. IX. 134 | *lonovso orštaž langozo* 'mit reichlicher leinwand ist ihr äusseres bekleidet' Aik. IX. 144 | *kumaćcé stročáz runjñet* 'mit kumatsch deine gestalt geschmückt' Aik. IX. 140.

Valamivel megköt, körülköt: *nej vérek kśnaso šulmšize* 'band ihn fest mit einem ungegerbten riemen' Aik. IX. 72 | *parčejse šulmaž-toñ pírat!* 'mit seide ist dein kopf umbunden' Aik. IX. 140 | *pizě kar ks se tapardaž* 'mit grünen bastschuh-

schnürer sind unwickelt' Aik. XII. 64 | *šormav kocco pírasa* 'mit bunter leinwand werde ich ihn (den hof) umzäunen' Aik. IX. 148 | *k'rostot ejsé p'eramak* 'umringe mich mit deinem kreuze' Aik. IX. 188.

Valamivel él, megtölt, megtelik, letakar, behint: M. *af kšesa ančak eräj lomańs* 'nemesak kenyérrrel él az ember' XVI. 334 | *valma stravtož ravužo suknaso* 'das fenster ist mit schwarzen zeugstücken bestreut' Aik. XII. 65 | M. *äšiš velhtaf pilnoi tossa* 'der brunnen ist bedeckt mit gehobelten brettern' AHL. 133 | *nej mišaraso jakaviń* 'ja mit rauschsilber habe ich ausgenäht' Aik. IX. 54 | *kilej taraco, odšorakaj, mon nej v'eltija* 'mit birkenästen, junges männchen, bedeckte ich ihn' Aik. IX. 6 | M. *i pírš päškídavš ozanda-a ščijsa* 'és a lakodalmas ház betellék vendégekkel' XVI. 364 | *pékšėń taraco v'ėška polañt valiže* 'mit lindenästen überhäuftte sie den kleinen ehemann' Aik. IX. 52 | *most pätne čavož gozdazo, most etkne klejaž smolaso* 'a hídvégek kiverve szeggel, a híd . . . k enyvezve szurokkal' V. 104 | *son šel'vécėnzė kšit načni* 'mit ihren thränen benetzt sie die brote' Aik. IX. 14 | *čanžaviń kočkėl, avakaj, šel'vėd pačasom nardasa!* 'das spinnengewebe, mütterchen, will ich mit meinem thränentuche abwischen!' Aik. IX. 202 | *šijas'o potšodož seń pakša. — meńel p'el marto* 'ezüsttel behintve kék mező. — az ég felleggel'. PAAS. Mordw. Chrest. 1 | A magyarban is találunk *-ban, -ben* ragos eszközhatározót: *E benyomást gondolattá érlelni s szavakban kifejtteni célja értekezésemnek.* AR. Próz. 81.

3. Móddhatározók.

Učar' avar'di. čova vajgėl'cė 'Utschalj weint mit einer zarten stimme' Aik. IX. 92 | M. *šaštnijht tejn nat lomatnä kurgsnan-esa* 'e nemzettség szájjal közelget hozzám' XVI. 353 | *salava valco kortamo* 'um mit geheimen worten zu reden' Aik. IX. 152 | M. *saž musij sonń tijajsa stanā* 'talál cselekedni tisztí szerint' XVI. 368—369 | Magyar: *Javit osztotta v a ktában* ORCZY KöltH. 132.

4. Állapothatározó.

možobut melc(e) a parco ton ašcat 'vielleicht befindest du dich in einer schlechten stimmung' Aik. XII. 12 | *mon šisem godneš služba so služin* 'ich habe sieben jährechen im kriegsdienst gedient' Aik. IX. 100 | *bojar avañ maza tejter turmaso* 'dies schöne tochter einer bojarin ist im gefängniß' Aik. XII. 26 | *M. i saž mušandsij sonš šavasa, täjfsa i uradafsa* 'és jöven találja üresen, megseperve és felékesítve' XVI. 348 | *M. i mušandsijn šinš udijsa* 'és találá öket aluva' XVI. 372 | *Hasonlóan a finnben: talo on hyvässä kunnossa* 'a ház jó karban van' | *mies on taudissa, kuumessa* 'az ember betegségben, lázban van' | *Magyar: Asszony sorban van már* (férjhez ment) Nyr. IV. 323 | *Egészségben vagyunk* LevT. 119 | *Cseremis (essivus): kE. saldakešte kološ* 'mint katona halt meg' Reg. CsM. 30.

5. Comitativus.

A társhatározók közé sorozhatjuk az inessivus-ragos (a lat. gen. qualitatisnak s a magyar *-ú, -ű* képzős melléknévnek megfelelő) jelzőket: *a še latkoñt ejse samaj eril šisem práso M'ekerež* 'in jener schlucht aber lebte eben der siebenköpfige Mekerész' Aik. XII. 121 | *M. sämeldä tisamaz fkä-ponasa aigirks* 'darauf macht er uns zu hengsten von derselben farbe' AHL. 98 | *sašt Savej lem se lomāt* 'jöttek Savej nevű emberek' XXII. 455.

kud(a) ava melga tutanok kilden povoden lišmesé, kambrastoñ panctoñ rakšaso 'werden wir nach der brautwerberin uns aufmachen mit angespannten pferden, mit gesattelten, gezäumten rossen' Aik. IX. 112 | *kaškava ardž bojar bajagaso* 'in dem raume unter dem fusboden fährt ein bojare mit einer glocke' Aik. XII. 34 | *kavto alan molivilt šei uzerse* 'két bátyám menne éles fejszével' V. 112 | *onavaso paraso, bojar avañ tarkaso, šéštorkaso, trojkaso, ičine-đeñ čarčavso, šerc pečatañ páčaso* 'in einem brautwagen mit einem zweigespann, auf dem platze einer bojarin, mit einem sechsgespann, mit einem dreigespann (ist sie gekommen), unter

einer schöngeschmückten (?) brautwagendecke, mit einem vom haupte bis zu den füßen hinabreichenden, schöngefärbten tuche' Aik. IX. 150 | *lišminen aršt pokorso, serebrannoj potkovso* 'lovaim futottak takaróval, ezüst patkóval' V. 104.

6. Időhatározók.

Inessivus-ragos időhatározó csak a MÁTÉ-evangélium fordításában található.

M. *sä vesä* 'ezen éjszakán' XVI. 372 | M. *i lišaz kolmace čast vakssa* 'és kimenvén három órakor XVI. 360 || Csere-misz: nyK. *tišo βosem sot βosmo i γo dēštē* '1808-ban történt' RAM. 188 | Finn: *hän kuoli seitsemänkymmenen vuoden iässä* 'ő meghalt hetven éves korában' | Magyar: A múlt évben.

7. Translativus, praedicativus.

M. *vađ ton af maštat tijmas fkava šajar akšasa, al ravžasa* 'mert te nem tudsz egy hajszálat sem fehérré vagy feketévé tenni' XVI. 336—337 | *a tin tijašt sonň moda-kudsa lomanň-šavijhtneň* 'és ti tettétek a latroknak barlangjává' XVI. 362 | M. *i tijavij šuftasa* 'és lesz fáva' XVI. 350 | M. *i kiä irvájaj javf avat lanksa* 'és valaki elbocsátottat vesz feleségül XVI. 336 | M. *kida kud-azirt lemdaž Veelzevulsa* 'ha a gazdát hívták Belzebubnak' XVI. 344 | M. *mes ton lemdasamak parasa?* 'miért mondasz engem jónak?' XVI. 359 | M. *šas i lemdavij sä vasts vert modasa mäk tä šis* 'annakokáért hívatott ez a mező a vér mezejének mind a mai napig' XVI. 374.

8. Véghatározók.

M. *af p rāsat tohtseň dat vara* 'se a te fejedre ne esküd-jél' XVI. 336 | M. *varaftan tonň ärek škajsa* 'kényszeritünk téged az élő istenre' XVI. 373.

9. Partitivus.

M. *kapatnej-esa pälisna misajnä* 'az asztagokból a felét eladom' V. 149 || Magyar: *Ggümölcsseiben hogy mi is fejenként részesülhessünk.* ZVON. Pred. I. 699 | *Adjon mend iovben részt.* HB. | *Sem egy te szent tagidban helyén marada.* CzechC. 14.

X. A -sto, -ste, -stã ragos határozók.

A) Ablativus.

1. Helyhatározók.

a) Határozószók.

Névmási tövekből: M. *mon valgin tosta karuvinika* 'ich stieg darum von dort nach fliegen herab' AHL. 114 | M. *Duraks valks tosta karuviniksa* 'der dummkopf ging deshalb herab nach den fliegen' AHL. 110 | M. *mon täni tasta tujan* 'ich begeben mich nun von hier fort' AHL. 100 | M. *kosta kundat?* 'woher fängst du?' AHL. 118 | *nej kosto sajik* 'nun, woher du ihn genommen hast' Aik. IX. 74.

Hazulról, messziről: M. *šoldava tumä kutsta abetti pačkedemä bradezen tes, iläts keneremä ošu* 'reggel elindultunk hazulról, ebédre a testvéremhez érkeztünk, estére a városba értünk' XIII. 130 | *son šaška vaststa saš, konaška vaststa min samä* 'ő oly messziről jött, a mily messziről mi jöttünk' XIII. 125.

b) Delativus.

M. *valks kelasiš kapat preasta* 'der fuchs kam vom heuschober herab' AHL. 118 | *lomañ alašasta kurok rudajš valgat* 'von einem fremden pferde fällst du bald in den koth' Aik. XII. 78 | M. *šzarda son valgš panda prašta* 'mikor ő leszállott a hegyről' XVI. 340 | M. *kočkajht li kozamari-nasta vinograd, ali karmaravkssta mart?* 'szednek a tövisről szőlőt vagy bojtortjánról figét?' XVI. 339.

Lanksta '-ról' névutóval: M. *konat prajht azirsnan morkšt lanksta* 'melyek hullnak uroknak asztaláról' XVI. 353 | *pilje lajksto kešamiš* 'man fällt mich von den füssen durch abschneiden' Aik. XII. 27 | M. *i mižarda valgandšt sin pandt. lanksta, märgš tejšť Jisuss kortaž* 'és mikor leszállottak volna a hegyről, megparancsolá nekik Jézus, mondván' XVI. 356.

c) *Ablativus.*

a sońc p'ras to p'ilks pali 'vom kopf bis zu den füßen aber brennt es' Aik. XII. 57 | *tin p'ilkste p'iras vaninka!* 'von haupt bis zu den füßen (a mordvinban megforditva: a lábtól a fejjig) beschauet sie!' Aik. IX. 144.

Névutók.

Vakssta '-tól, -től, mellől': M. *cerkavt vakssta miñ kudinken vaks* 'a templomtól a mi házunkig' V. 144 | M. *käs-kavt vakssta* 'a zsák mellől' XIII. 114.

Testa '-tól': M. *tona atät testa saj* 'attól az öregtől jö' XIII. 114.

d) *Elativus.*

saš tuvo P'iférste 'es ist ein schwein von Piter (Petersburg) gekommen' Aik. XII. 54. | *liš kaskasto čombolkske* 'da trat aus dem raume unter dem fusboden ein schneewieselchen hervor' Aik. XII. 81 | M. *lisis Filä kabaksta, preants šudisi* 'Philip kam aus dem krüge, verflucht sie selbst' AHL. 130 | *virce kajš, vircte tiitiž, kec(e) avardü, kijakska kirhavtüt* 'es wuchs in dem walde heran, man holte es aus dem walde, es weint in der hand, man lässt es den boden entlang hüpfen' Aik. XII. 72 | M. *pismar ošista kletkasta volas mänts* 'ein staar flog aus dem bauer aus der stadt' AHL. 119 | *vere pelde Moskuvsto, alo pelde Kazańste službañ kine mařavkšni* 'fövlröl Moszkvából, alulról Kazánból, [had-] szolgálatnak híre jár' V. 109 | M. *keskavsta roz päjari* 'a zsákból kihull a rozs' V. 143 | M. *Petráš liš ventšsta* 'Péter kiszálla a hajóból' XVI. 352 | M. *neškä perista lihtezä* 'a méhesből elkergette' V. 149 | *targiš undoñt esto* 'kihúzták az oduból' V. 93.

Testrészek: *koda kiskañ tuto p'ras to tuji vér* 'wenn vom gliedende des hundes blut kommt' Aik. XII. 14 | *Palagañ vérstenze sivelstenze, pilge mando uđemstenze, šizgeñeñ šisem sustavstonzo, jakstere vérstenze* kolavt pañan 'von Palaga's blut, fleisch von ihrem beinmark, von ihren siebenund-siebziesg gelenken, von ihrem roten blute vertreibe ich die behexung' Aik. XII. 126 | M. *koda targams šardt bradtsen sel-*

mesta 'hogy a szálkát kivessed a te atyádfia szeméből' XVI. 339.

Potsto '-ból, -ből' névutóval: *koda pinetne targíz penge potsto* 'amint a kutyák kihúzták a fatőkéből' V. 96.

2. Időhatározók.

i se škasto mekiĵ est sakšnok 's az időtől fogva nem jöttek' V. 84 | *M. i pičkaš stirets šavak čassta* 'és meggyógyúla az ő leánya a szempillantástól fogva' XVI. 353 | *M. sembeñ tãñ vanijã mon jomblasta* 'mindezeket megtartottam ifjúságomtól fogva' XVI. 359.

3. Eredethatározók.

mon kaduvin andamos teta sto vejkiŋe, a va stonzo skamunzo 'én maradtam fiatal ember, atyától egyecske, az anyjától egymaga' V. 101 | *M. a ar valsa, konats lišandij skajñ kurgsta* 'hanem minden igével, mely származik Isten szájából' XVI. 334 | *ruz šatšs suk'asto* 'egy orosz született szukától' PAAS Mordw. Chrest. 3.

Tud, kérdez, kér, szól: *mon toñet alstasa, moñe konan ejstę a sodan* 'ich will dir das versprechen, wovon ich selbst nicht weiss' Aik. IX. 20 | *toñ kectę přeñet kevkštanok* 'dich fragen wir um rath' Aik. IX. 110 (a *kecte* 'kéztől' névutóvá lett, szintúgy a *prü* 'fő' is határozóragokkal) | *iščo vešan prošęñija pokščasto babasto, titasto alasto* 'weiter bitte ich um verzeihung die voreltern, die väter, die alter' Aik. XII. 1 | *a sodan ete kardasto, a sodan piravto* 'nem ismerem ez udvart, nem ismerem e kerítést' V. 104.

4. Állapothatározók.

M. popoksta (v. *popoks šiste*) *saldatks tienã* 'papból (papságból) katonává tettem' XIII. 111 | *M. aläks vaststa bajarks aras'* 'parasztból (paraszt helyből) úrrá lett' XIII. 111 | *M. robotnikesta kupeceks aras'* 'munkás (napszámos)-ból kereskedő lett' XIII. 111 | *nužasto maštvan* 'föl bírom magamat a szükségből' V. 99.

5. Partitivus.

M. *i joras pamirksta jarhtsams* 'und wollte von den brodkrumen essen' AHL. 127 | *a jarcan ejstenze, a síman, i to iředan* 'ich esse nicht davon, ich trinke nicht (davon), und dennoch werde ich betrunken' Aik. XII. 24 | M. *tuda mištejnek vajntesten* 'adjatok nekünk a ti olajotokból' XVI. 369.

Jutksto 'közül' névutóval: *a šado jutksto kočkinék, a kavto jutksto varčinek, miň pokš rodňasto kočkinék, miň paro rodňasto varčinek* 'nicht unter hundert haben wir sie ausgewählt, nich unter zwei (hundert) haben wir sie ausersehen, unter der grossen verwandschaft haben wir sie ausgewählt, unter der guten verwandschaft haben wir ausersehen' Aik. IX. 118 | M. *alašatnen jotksta kafta kočkan* 'a lovak közül kiválasztottam kettőt' XIII. 114 | M. *coranetnen jotksta konaň konaň piksen* 'a fiúk közül néhányat megvertem' XIII. 114 || Finn: *vanhempi veljistä on laiskempi* 'az öregebb fitestvér lustább'.

B) Locativus.

1. Helyhatározók.

a) *Inessivus*.

viršte ňeže a ňejaŋi 'was ist im walde, das man nicht sieht' Aik. XII. 72 | *žardo kořeŋeže lovoŋi modasto* 'wenn seine wurzeln in der erde gezählt werden' Aik. XII. 12.

2. Időhatározók.

a) *Határozószók*.

šeste teste tujeze 'dann komme es von dieser stelle' Aik. XII. 14 | *šeste šumsto vėlavtozo* 'dann kehre sie mit geräusch zurück' Aik. XII. 13 | M. *son äncäk esta peli, mizarda lomaň saj* 'csak akkor fél, mikor idegen ember jó' XIII. 127—128 | M. *art ärasta otsazirt päli* 'so wohlhan sofort zum kaiser' AHL. 103 | M. *kosta kozäl, esta sembä skudnahnendi ceberel* 'mikor

gazdag volt, akkor minden szegényeknek jó volt (jó dolguk volt)' XIII. 127.

b) *Főnevek.*

Éj, nap: *M. kona väste kadninze, kona čine kadninze* a mely éjjel elhagyta, a mely napon elhagyta' V. 111 | *vasiñ čisti kajš polok pačka* 'az első napon nőtt a lócán keresztül' V. 83 | *omboče čiste sajiže atáš omboče čoranzo Andréjiñ* 'am anderen tage nahm der alte seinen zweiten sohn Andrej' Aik. XII. 93 | *M. nedälä-sista avatnä üstiz kutsnen, kačams mols teinza* 'am sonntage heizten die weiber ihre hütten, der rauch stieg zu ihm empor' AHL. 110 | *čiste kanct kandilit* 'täglich trugst du ein bündel (uns als geschenk)' Aik. IX. 148 | *M. nilice že vanmasta vet mols tejst Jisuss očü-läjt langa* 'az éjszakának pedig negyedik részén méne hozzájuk Jézus a tengeren járván' XVI. 352 | *M. kolmo sista tisa* 'három nap alatt megcsinálom' XIII. 115.

Év: *omboče ijeste noldasa* 'im anderen jahre lasse ich es heraustreten' Aik. XII. 31 | *M. tsoras kolma kizista tonats* 'der knabe lernte drei jahre' AHL. 97 | *M. kiä moli mekvasu kolma kizista moñ šormanen iyksa* 'wer in drei jahren nach meinen papieren hin und zurückgeht' AHL. 101 | *kažnoj ijeste bette šihü* 'jedes jahr trinkt es wasser' Aik. XII. 34.

Óra: *uj te škañt ejsté, te porañt toñ uléveldak, letakaj, korazot sajeñ kozejkat* 'weh, um diese zeit, um diese stunde hättest du, brüderchen, ein erworbenes weib, ein dir angemessenes' Aik. IX. 218 | *M. mon af kolma kizista, a kolma čassta mekvasu jakan mastirizt i tusainä sormatnen* 'ich gehe nicht in drei jahren, sondern in drei stunden in dein land und hole die papiere' AHL. 101.

Idő: *mon užokaja pokš rodñähñ piyksté zakon jalgam kevkšhisa!* 'wohlan, ich will in gegenwart der grossen verwandtschaft meinen ehelichen freund fragen!' Aik. IX. 212 | *M. son äncäk lomañ pinksta peli* 'ő csak akkor fél, ha ember van itt (tkp. ember idejében fél)' XIII. 128 | *M. mon nengä soñ sodalinä od pinkstenza* (v. *od coraks pinkstenza*) 'én öt ismertem még fiatal korában' XIII. 126.

c) *Igenevek.*

M. samst̄in jakšamel 'mikor jöttem, hideg volt' XIII. 120 | *M. kal̄in kundamsta vetti pras̄* 'halfogás közben a vízbe esett' XIII. 118 | *M. t̄an tiemesta sidesta sašents* 'mikor ezt csináltam, gyakran jött' XIII. 127 | *M. erv̄ajamst̄in al̄az̄ä nengä živ-el* 'mikor megnősültem, az atyám még életben volt' XIII. 127.

3. *Módhatározók* (melléknevekből).

žovtak víct̄e, žovtak par̄šte 'sprich gerade, sprich gut' Aik. XII. 6 | *ilado mo! bojkasto!* 'geht nicht so rasch!' Aik. IX. 170 | *tona kudoñ od̄irva, séject̄e šukuñakšni* 'es ist die junge frau des dortigen hauses, sie verbeugt sich häufig' Aik. XII. 63 | *ortazo pangoz̄ kelejšt̄e kriškaš k̄eped̄ez̄ s̄er̄ejst̄e* 'war ihre pforte weit geöffnet, war der obere querbalken (der pforte) hoch gekommen' Aik. IX. 14 | *ton aš̄inest̄e jakiča, ton vad̄riñest̄e kortiča* 'eine, die in weissen (reinen) (kleidern) geht, eine, die hübsch redet' Aik. IX. 124.

Allapothatározó-félék: mon̄é p̄ek ruduv̄in, avakaj, p̄ek radušnasto mon aš̄čan 'ich selbst bin sehr froh geworden, ich befinde mich in einer fröhlichen stimmung' Aik. IX. 202 | *aš̄ineste šl̄in nard̄in, javav̄ti tejter̄ udc̄m̄nem* 'fehéren mostam, törültem, osztottam, [én a] leány, az álmomat' V. 103.

Translativus-félék: t̄ä suft̄s serista kas̄is (kas̄is) 'ez a fa fölnött magasan' XIII. 111 | *M. pokar̄ävsta keriz̄ä* 'kivágta gömbölyüre' XIII. 111.

Praedicativus: akš̄asta n̄äivi 'fehérnek látszik' XIII. 111.

XI. *A -nek ragos határozók.*

Leggyakrabban párosával fordulnak elő (v. ö. STEUER NyK. XX. 155. s köv. l.): *mujize tejterinze krumbr̄anek ergenek* 'megtalálta a leányát kagylóستul, gyöngyöstül' V. 99 | *M. šufta tarad̄nek lop̄anek (-neg)* 'a fa ágastul levelestül' XIII. 112 | *M. sevez̄ä preanek tolganek* 'megette fejestül, tollastul' XIII. 112 | *son š̄eñdak n̄iñiz̄e alaš̄anek, nurdoñek, len̄ḡeñek* 'verschluckte auch diesen sammt pferd, schlitten und bast-

bündeln' Aik. XII. 106 | M. *akša lišmənē anāk puṭṭhī paṇḍāz-
 nək, anāk sotṭhī kambrazhək* 'fehér paripa kész zablástud
 (állítva zablástud), kész (kötve) nyergestül' PAAS. Mordw. Chrest.
 51 | M. *vazneg ašči* 'sapkában (sapka a fejében) áll' XIII.
 112 | *panarneg vetti praš* 'ingben esett a vízbe' XIII. 112 |
 M. *te panarš stāmanək meznək kolmo valft tii* 'ez az ing
 varrásostul mindenestül három rubelbe került' V. 143 | *vajx-
 vaj! meri, pakšaso toñ melka skotinat vanomstonok, menelste
 Pazoñ tolozo praš da skotinat vese vaničanək meznək
 pultinze* 'jaj, jaj úgymond, a mezőn a te aprómarháidat őriztünk-
 kor az égből leesett (lecsapott) az Isten tüze és marháidat mind
 öröstül mistül elégette' XIX. 90 | *kudoš longadš da ejdet-kakšot
 sluganək meznək meřkaž meřkinze!* 'a ház leomlott és gyer-
 mekeidet szolgástud mistül összezúzta!' XIX. 91.

FEHÉR GÉZA.